

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

TOMAS ŽILINSKAS

Teisės ir valdymo iššęstinių magistrantūros studijų programa

BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ NUSIKALSTAMU BŪDU ĮGYTŲ PINIGŲ AR
TURTO LEGALIZAVIMĄ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof. Dr. Aurelijus Gutauskas

Vilnius, 2013

TURINYS

ĮVADAS.....	3
I. NUSIKALSTAMU BŪDU ĮGYTŲ PINIGŲ AR TURTO LEGALIZAVIMO SAMPRATA.....	7
1. Pinigų plovimo sąvokos kilmė ir veikos bendrieji bruožai.....	7
2. Pinigų plovimo būdai.....	8
II. BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ NUSIKALSTAMU BŪDU ĮGYTŲ PINIGŲ AR TURTO LEGALIZAVIMĄ TARPTAUTINIULOSE, EUROPOS SĄJUNGOS IR LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTUOSE.....	13
1. Tarptautinės sutartys ir Europos Sąjungos teisės aktai.....	13
1.1. Tarptautinės sutartys.....	14
1.2. Europos Sąjungos teisės aktai.....	20
2. Lietuvos Respublikos teisės aktai.....	24
2.1. Pinigų plovimo sudėties atsiradimas ir vieta Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.....	24
2.2. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas ir jo santykis su Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu.....	25
III. NUSIKALSTAMU BŪDU ĮGYTŲ PINIGŲ AR TURTO LEGALIZAVIMO BAUDŽIAMASIS TEISINIS VERTINIMAS.....	32
1. Pinigų plovimo sudėties objektyvieji požymiai.....	32
2. Pinigų plovimo sudėties subjektyvieji požymiai.....	37
IV. NUSIKALSTAMU BŪDU ĮGYTŲ PINIGŲ AR TURTO LEGALIZAVIMO ATRIBOJIMO NUO KITŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ PROBLEMOS.....	40
1. BK 216 str. ir 182 str. atiriojimo problema.....	40
2. BK 216 str. ir 189 str. atiriojimo problema.....	41
3. BK 216 str. ir 199 str. atiriojimo problema.....	44
4. BK 216 str. ir 220 str. atiriojimo problema.....	45
IŠVADOS.....	46
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	47
SANTRAUKA.....	53
SUMMARY.....	54

IVADAS

Temos aktualumas ir tyrimo problema. Organizuotas nusikalstamumas jau nebėra istoriškai ir teoriškai ribojamas reiškinys. Pasinaudodamas ekonomikos globalizacijos ir naujų technologijų teikiamomis galimybėmis, sudarydamas sąjungas su kitų šalių, taip pat kituose žemynuose veikiančiomis nusikaltėlių grupuotėmis ir pasidalydamas rinkas bei įtakos sferas, organizuoto nusikalstamumo grupės turi pakankamas galimybes pasitelkti daugelį nusikalstamos veiklos būdų ir gauti pelno. Todėl organizuoto nusikalstamumo poveikis ekonomikai, visuomenei ir vietos institucijoms vis labiau apčiuopiamas įvairiose plotmėse. Šiais laikais organizuotas nusikalstamumas tapo pasaulinio masto ekonominiu subjektu, kuris veikia turėdamas didžiulių neteisėtų konkurencinių pranašumų ir, pasitelkdamas apgaulę, iškreipia teisėtą ekonomiką.

Jungtinių Tautų Narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuras 2011 metais parengė ataskaitą¹ apie neteisėtus finansinius srautus, generuojamus iš prekybos narkotikais ir kitų tarptautinio organizuoto nusikalstamumo nusikalstamų veiksmų. Ataskaitoje rašoma, kad pinigų plovimas² 2009 metais sudarė 1,6 trilijonus dolerių arba 2,7 procentus bendrojo pasaulio produkto. Bendra pasaulyje kasmet išplaunama pinigų suma yra apie 2 – 5 procentai bendrojo pasaulio produkto arba nuo 650 milijardų iki 1,54 trilijonų eurų kasmet³.

Per pastaruosius 25 metus, nuo 1988 m. Vienoje priimtos Jungtinių Tautų konvencijos dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta⁴, buvo priimta daug tarptautinių ir Europos Sąjungos teisės aktų, įpareigojančių valstybes tobulinti nacionalinius teisės aktus pinigų plovimo prevencijos srityje, imtis griežtų priemonių šiam reiškiniiui pažaboti, taikyti represines priemones prieš pinigų plovėjus bei gerinti tarptautinį valstybių bendradarbiavimą.

Pinigų plovimo samprata per du dešimtmečius pakito nuo nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėta prekyba narkotinėmis priemonėmis ir psichotropinių medžiagų apyvarta, iki nusikalstamų veikų, iš kurių nusikaltėliai siekia gauti bet kokios materialinės naudos (toliau – predikatiniai nusikaltimai).

¹ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Estimating Illicit Financial Flows Resulting from Drug Trafficking and Other Transnational Organized Crimes // http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Illicit_financial_flows_2011_web.pdf; prisijungimo laikas: 2013-04-09.

² Autoriaus nuomone „pinigų plovimas“ ir „nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas“ yra tapačios sąvokos, todėl toliau darbe vartojamos abi šios sąvokos. Sąvokos „pinigai“, „pinigai ar turtas“, „turtas“ vartojamos taip pat kaip lygiavertės, išskyrus atvejus, kai darbe, analizuojant pinigų plovimo dalyko specifiką, yra nurodyta kitaip.

³ Ten pat. // EUROPOL. The EU Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) 2013 // https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/europol_socta_2013_report.pdf; prisijungimo laikas: 2013-04-09.

⁴ Valstybės žinios. 1998, Nr. 38-1004.

Lietuvos Respublikoje baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimą yra numatyta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso⁵ (toliau – Baudžiamasis kodeksas, BK) 216 straipsnyje. Pinigų plovimas išsiskiria iš kitų nusikalstamų veikų savo dalyku, objektyviosios ir subjektyviosios pusės požymiais. Tai viena iš sunkiausiai ištiriamų ir kvalifikuojamų nusikalstamų veikų. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – FNTT) ikiteisminius tyrimus dėl pinigų plovimo dažniausiai pradeda dar nesant informacijai apie tai, koks nusikaltimas generavo neteisėtas pajamas. Ikiteisminiai tyrimai dažniausiai pradunami pranešimo iš finansų įstaigų ar kitų subjektų apie įtartina jų klientų finansinę veiklą, pagrindu, siekiant paneigti ar patvirtinti įtarimus dėl galimai neteisėto pajamų šaltinio⁶. Pinigų plovimo atvejų tyrimą apsunkina nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto sudėties objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių nustatymo problemos. Autorius pastebi, kad BK 216 straipsnio taikymo praktika nėra išplėtotą visais baudžiamajai teisei svarbiais klausimais, o teismų praktika dar vis formuojasi.

Lietuvos mokslinėje literatūroje nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo sudėties baudžiamajam teisiniam vertinimui iš Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinos atstovų daugiausia dėmesio skyrė A. Gutauskas⁷ ir D. Prapiestis⁸. Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras 2013 m. sausio 11 d. įsakymu⁹ patvirtino rekomendacijas dėl nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo ikiteisminio tyrimo patvirtinimo.

Be aukščiau nurodytų pagrindinių šaltinių, analizuojant šio darbo temą remiamasi specialiuose interneto puslapiuose pateikiamais aktualiais dokumentais apie nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimą.

Magistro baigiamojo darbo temos aktualumą lėmė pinigų plovimo reiškinio plitimas tarptautinėje erdvėje ir Lietuvoje, dar vis formuojama teismų praktika Lietuvoje, esamos

⁵ Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

⁶ Ikiteisminių tyrimų pagal BK 216 straipsnį pradėdama nedaug: 2007 m. buvo pradėti 7 ikiteisminiai tyrimai, 2008 m. – 11, 2009 m. – 14, 2010 m. – 37, 2011 m. – 34. Nuteista asmenų: 2007 m. – 5, 2008 m. – 1, 2009 m. – 1, 2010 m. – 1, 2011 m. – 4. // The Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism (MONEYVAL). Report on the Fourth Assessment Visit in the Republic of Lithuania // [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Evaluations/round4/LIT4_MER_MONEYVAL\(2012\)29_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Evaluations/round4/LIT4_MER_MONEYVAL(2012)29_en.pdf); prisijungimo laikas: 2013-04-09.

⁷ Gutauskas A. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo baudžiamasis teisinis vertinimas // Jurisprudencija. 2007. 8(98), P.62-70; Gutauskas A. Economic Crisis and Organized Crime in Lithuania // Jurisprudencija. 2011. 18(1), P.321-322.

⁸ Prapiestis D. Pinigų plovimo samprata // Aliukonienė R., Baranskaitė A., Bleliūnas E. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų. Recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų baudžiamosios politikos ir baudžiamųjų įstatymų teisėkūros, baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir nusikaltimų kvalifikavimo problematikai, rinkinys. Vilnius: Registrų centras. 2011. P.347-366; Prapiestis D. Galimybė sujungti Baudžiamojo kodekso 189 ir 216 straipsniuose įtvirtintas nusikalstamų veikų sudėtis // Aliukonienė R., Andriuškevičius A., Baranskaitė A. ir kt. Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija, 2012. P.75-87.

⁹ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2013 m. sausio 11 d. įsakymas Nr. I-8 „Dėl rekomendacijų dėl nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo ikiteisminio tyrimo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2013, Nr. 5-209.

mokslininkų ir praktikų diskusijos dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių kovos su pinigų plovimu įsipareigojimų vykdymo ir nacionalinių teisės aktų atitikties tarptautinių teisės aktų reikalavimams.

Darbe pinigų plovimo prevencijai iš esmės didesnio dėmesio neskiriama, nes tai nepatenka į šio darbo tyrimo objektą.

Tyrimo objektas. Šio magistrinio baigiamojo darbo tyrimo objektas yra nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo sudėties baudžiamasis teisinis vertinimas, kuris atliekamas nagrinėjant pinigų plovimo objektyviusius ir subjektyviusius požymius, įtvirtintus tarptautiniuose ir Lietuvos teisės aktuose.

Tyrimo dalykas. Tyrimo dalykas yra tarptautinės sutartys, Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisės aktai, teisinė literatūra ir teismų praktika.

Hipotezė. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo nusikalstamos veikos įrodinėjimo ir kvalifikavimo sudėtingumą lemia esami pinigų plovimo sudėties objektyvieji ir subjektyvieji požymiai bei teismų praktikos stoka.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Šio darbo tikslas yra atskleisti nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo požymių specifiką. Tikslui įgyvendinti keliami tokie uždaviniai:

1. Pateikti nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo sampratą ir atskleisti šio nusikaltimo padarymo būdus;
2. Išanalizuoti tarptautiniuose teisės aktuose numatytus nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo sudėties objektyviusius ir subjektyviusius požymius;
3. Išanalizuoti Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatytus nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo sudėties objektyviusius ir subjektyviusius požymius ir jų atitikimą tarptautinių teisės aktų privalomosioms nuostatomis;
4. Atskleisti nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo baudžiamojo teisinio vertinimo ypatumus Lietuvos teisinėje praktikoje.

Darbe taikyti tyrimo metodai. Siekiant visapusiškai ir išsamiai įgyvendinti tyrimo uždavinius, darbe naudotasi sisteminės analizės, loginiu, lyginamuoju, apibendrinimo ir istoriniu metodais. Sisteminės analizės, loginis, lyginamasis, apibendrinimo metodai tyrimo objektą leido nagrinėti analizuojant teisės aktus, teisės doktrinas ir esamą teismų praktiką, apibendrinti išanalizuotą medžiagą ir suformuluoti darbo išvadas. Istorinis metodas panaudotas darbe pateikiant nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo kriminalizavimo raidą.

Darbo struktūra ir apimtis. Darbą sudaro įvadas, keturios dalys, kurios suskirstytos į smulkesnius skyrius, išvados, literatūros sąrašas bei santrauka lietuvių ir anglų kalbomis. Darbo apimtis – 54 puslapiai.

Tyrimo šaltiniai. Darbe buvo naudotasi tarptautiniais ir Lietuvos Respublikos teisės aktais, Lietuvos baudžiamosios teisės vadovėliais, mokslinėmis publikacijomis, moksliniais straipsniais, ikiteisminių tyrimų specialistų turima informacija, internetiniais šaltiniais. Taip pat panaudota Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir kitų teismų praktika nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo baudžiamosiose bylose. Iš viso darbe panaudoti 66 šaltiniai.

I. NUSIKALSTAMU BŪDU ĮGYTŲ PINIGŲ AR TURTO LEGALIZAVIMO SAMPRATA

1. Pinigų plovimo sąvokos kilmė ir veikos bendrieji bruožai

Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo idėjos gimimo laikas yra nežinomas. Manoma, kad legalizavimo proceso ištakos siekia 2 tūkstantmetį prieš Kristaus gimimą. Amerikos istorikas Sterling Seagrave savo knygoje „Užjūrio ponai“ (angl. „*Lords of the Rim*“) aprašo kaip Kinijos pirkliai nenorėdami mokėti mokesčių bei prarasti savo turtą, surado būdus kaip juos paslėpti nuo valdovų. Jie perkeldavo savo turtą arba investuodavo jį į nuošalias Kinijos provincijas arba už Kinijos ribų. Tokiu būdu, galima teigti, gimė ofšorinis verslas bei, tam tikra prasme, vengimas mokėti mokesčius. Tokie Kinijos pirklių veiksmai yra labai panašūs į pagrindinius pinigų plovimo principus – paslėpti, perkelti ir investuoti turtą, sudarant išpūdį, kad jis įgytas teisėtai. Pagrindiniai pinigų plovimo principai nepasikeitė per 4 tūkstantmečius, keitėsi tik pats nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo mechanizmas¹⁰.

Manoma, kad pinigų plovimas atsirado Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – JAV) XX a. 3 dešimtmetyje. Tuo metu JAV nusikalstamos grupuotės per joms priklausančias automatines skalbyklas stengėsi legalizuoti nusikalstamu būdu įgytus grynuosius pinigus¹¹. Visos pajamos už nusikaltėlių valdomų automatinių skalbyklų teikiamas paslaugas, išplautų pinigų pavidalu, grįždavo į tų pačių nusikaltėlių rankas. Nusikalstamu būdu įgyti pinigai buvo deklaruojami kartu su pajamomis, gautomis iš skalbyklų teikiamų paslaugų, t. y. skalbyklų finansinės atskaitomybės dokumentuose atsispindėdavo žymiai didesnės tariamai atliktų paslaugų apimtys. Paslaugas teikiančias įmones yra daug sunkiau kontroliuoti nei gamybinės ar prekybinės, todėl tai buvo pakankamai sėkmingas būdas legalizuoti nešvarius pinigus¹².

JAV autoriaus J. Robinson nuomone, pinigų plovimo terminą pirmą kartą pavartojo Didžiosios Britanijos laikraštis „*The Guardian*“, rašydamas apie 1972 metais nuteistą R. Nixon rinkimų kampanijos finansavimą, dar vadinama *Watergate* byla¹³.

Anot prof. dr. A. Gutausko, pinigų plovimo samprata (angl. *money laundering*) pirmą kartą buvo paminėta JAV 1980 metų pabaigoje, padidėjus neteisėtai narkotikų apyvartai ir pajamoms, gautoms iš šios nusikalstamos veiklos. Tuomet pinigų plovimas buvo siejamas su

¹⁰ Silkscreen Consulting // <http://www.countermonylaundering.com/public/node/6>; prisijungimo laikas: 2013-03-09.

¹¹ Visuotinė lietuvių enciklopedija (toliau–VLE). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2010. T.18. P.275.

¹² Gaidelys V., Bučiūnas G. Money Laundering and its Economic Impacts in the Context of the Fight Against Terrorism // <http://www.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/inzeko/58/1392-2758-2008-3-58-26.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-03-09.

¹³ VLE. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2010. T.18. P.275.

procesu, kai nelegaliai gautos pajamos („juodieji pinigai“) buvo verčiamos legaliomis („baltieji pinigai“). Šio proceso metu slepiama neteisėtų pajamų kilmė arba slepiamas neteisėtų pajamų panaudojimas. Vėliau šios neteisėtos pajamos maskuojamos, kad atrodytų teisėtos¹⁴.

Pinigų plovimą pradėta kriminalizuoti nuo 1988 m. Tuomet Vienoje buvo pasirašyta Jungtinių Tautų konvencija, kuri skirta kovai su narkotinių priemonių platinimu. Tai buvo pirmasis tarptautinis teisės aktas, kuris pinigų plovimą įtvirtino kaip nusikaltimą. Pagal šią konvenciją nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo dalyku buvo laikomi pinigai ar turtas, kuris gautas tik iš narkotikų verslo. Pirmoji tarptautinė sutartis, skirta tik pinigų plovimui ir nusikalstamų būdu įgytų pajamų paieškai, yra 1990 m. Europos Tarybos konvencija dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo¹⁵. Sudarius šią tarptautinę sutartį, nusikalstamu būdu įgytų pajamų legalizavimas tapo suprantamu ne tik iš narkotikų verslo, bet ir iš bet kokios nusikalstamos veikos gauta bet kokia nauda¹⁶. Laikui bėgant baudžiamojon atsakomybėn už pinigų plovimą yra traukiami asmenys, padarę predikatinus nusikaltimus ir legalizavę gautas pajamas, taip pat asmenys, kurie nepadarė tokių nusikaltimų, tačiau legalizavo ar dalyvavo legalizuojant nusikalstamu būdu įgytas pajamas.

Baudžiamoji atsakomybė Lietuvoje už nusikalstamu būdu įgytų pinigų panaudojimą ūkinėje ir finansinėje veikloje atsirado 1993 m. Tais metais Lietuvos Respublikos Seimas priėmė įstatymą Nr. I-57¹⁷, kuriuo papildė Baudžiamąjį kodeksą¹⁸ nauju 162–5 straipsniu „Neteisėtos finansinės operacijos“. 1997 m. birželio 27 d. įstatymu¹⁹ buvo pakeista šio straipsnio redakcija ir straipsnis buvo pavadintas „Pinigų plovimas“ (326 str.). Šiuo metu pinigų plovimo samprata pateikiama BK 216 str. (Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas) ir Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatyme²⁰.

2. Pinigų plovimo būdai

Pinigų plovimas yra sudėtingas ir ilgalaikis procesas, susidedantis iš daugybės įvairių veiksmų ar operacijų. Tam, kad lengviau būtų suprasti ir nagrinėti pinigų plovimo procesą

¹⁴ Gutauskas A. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo baudžiamasis teisinis vertinimas // Jurisprudencija. 2007. t.8(98), P.63.

¹⁵ Lietuva 1990 m. Europos Tarybos konvenciją dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo ratifikavo su išlygomis 1994 m. gruodžio 22 d. Seimo nutarimu Nr. I-727 // Valstybės žinios. 1995, Nr. 12-263.

¹⁶ Plačiau apie tarptautinius ir Europos Sąjungos teisės aktus kalbama darbo II dalyje.

¹⁷ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Baudžiamojo proceso bei Administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo // Valstybės žinios. 1993, Nr. 5-90.

¹⁸ Priimtas 1961 m. birželio 26 d. ir neteko galios 2003 m. gegužės 1 d., Lietuvos Respublikos Seimui priėmus įstatymą Nr. IX-1162// Valstybės žinios, 2002, Nr. 112-4970.

¹⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8⁽¹⁾, 35 ir 326 straipsnių pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 65-1534.

²⁰ Plačiau apie pinigų plovimo sudėties požymių kitimą kalbama darbo II dalyje.

yra sukurti tam tikri modeliai²¹. Labiausiai paplitęs ir dažniausiai pasitaikantis yra trijų stadijų pinigų plovimo modelis:

1. Įtraukimo arba įkėlimo (angl. *placement*);
2. Sluoksniavimo arba turto kilmės slėpimo (angl. *layering*);
3. Integracijos (angl. *integration*)²².

Pirmoje, įtraukimo arba įkėlimo, stadijoje nusikalstamu būdu įgyti pinigai yra investuojami į legalią rinką. Pinigai gali būti išvežami į kitą valstybę, įnešami į sąskaitas bankuose, finansų įstaigas, panaudojant kito asmens ar suklastotus dokumentus, gali būti perkami brangūs antikvariniai daiktai arba nekilnojamas turtas, taip pat pinigai gali būti įliejami į tam tikras verslo šakas: viešojo maitinimo įstaigas, lošimo namus ir pan., ir sumaišomi su pinigais, kurie uždirbti teisėtai. Šioje stadijoje nusikaltėliams kyla didžiausia rizika, kad neteisėti veiksmai bus pastebėti atsakingų institucijų.

Antroje, sluoksniavimo arba turto kilmės slėpimo, stadijoje atlikus daugybę operacijų pinigai atskiriami nuo jų kilmės šaltinio. Kitaip tariant, finansinės operacijos skaidomos, jas atliekant nurodomi tikrovės neatitinkantys duomenys, naudojamos fiktyvios ar ofšorinės kompanijos. Šioje stadijoje yra keičiama lėšų forma ir jų priklausomybė. Sluoksniavimo etapas yra ištiriamas sunkiausiai, nes dažniausiai yra vykdomas keliose valstybėse, t. y. pinigai plaunami tarptautiniu mastu.

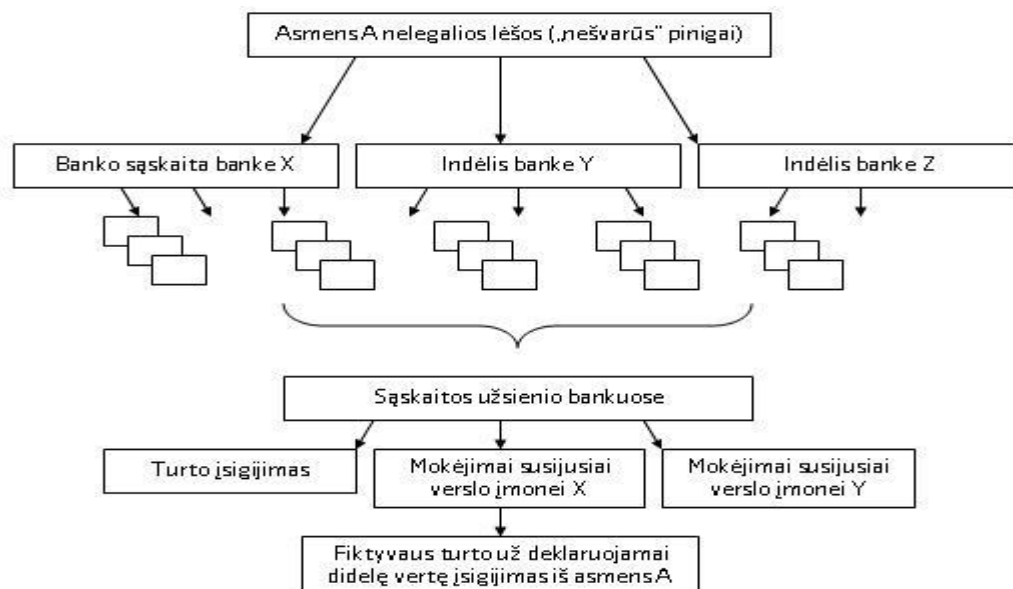
Trečioje, integracijos, stadijoje pinigai įgauna naują formą – jie tampa legalūs ir investuojami į legalią ekonomiką: gaunamos paskolos iš fiktyvių ar ofšorinių kompanijų, pinigai pervedami per kelias sąskaitas, už didesnę negu vidutinė rinkos kaina parduodamas turtas ir kita.

Kad geriau galima būtų suprasti pinigų plovimo mechanizmą, žemiau pateikiama schema²³:

²¹ Иванов Э. А. Отмывание денег и правовое регулирование борьбы с ним. Москва: Российский Юридический Издательский Дом, 1999. P.26.

²² Ten pat; Gutauskas A. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo baudžiamasis teisinis vertinimas // Jurisprudencija. 2007. t.8(98), P.64; HowStuffWorks, Inc. // <http://money.howstuffworks.com/money-laundry1.htm>; prisijungimo laikas: 2013-04-03.

²³ Swedbank AB // <https://www.manofinansai.lt/lt/biblioteka/86>; prisijungimo laikas: 2013-03-09.

Kai kurie pinigų plovimo klausimus analizuojantys mokslininkai tvirtina, kad yra tik dviejų stadijų pinigų plovimo modelis. Prof. P. Bernaskoni nuomone, pirmoji stadija yra pinigų plovimas, o antroji – pinigų grįžimas į rinką. Kiti autoriai mano, jog egzistuoja keturių stadijų pinigų plovimo modelis. Šveicaras K. Miuleris šį modelį detalizuoja apibūdinamas dvi poras sampratų, t. y. legalumas bei nelegalumas ir šalis, padariusi nusikalstamą veiką, bei šalis, išplaunanti pinigus²⁴.

Dažniausiai šiuo metu stebimi pinigų plovimo būdai Lietuvoje yra šie²⁵:

Lietuvos fiktyvių įmonių problematika. FNTT atliekant finansinių operacijų analizę, nustatyta nemažai Lietuvos įmonių, kurios grynino stambias pinigų sumas iš savo sąskaitų. Nustatyta, kad tokios įmonės dažniausiai būna naujai įsteigtos arba pasikeitę jų savininkai, dirba tik vienas ar keli darbuotojai, kurie neretai būna teisti, įmonių veikla neaiški. Pinigus į tokių įmonių sąskaitas dažniausiai perveda įvairios Lietuvos Respublikos įmonės, iš karto po pavedimo pinigai yra išgryninami.

Lietuvos pelno nesiekiančių organizacijų panaudojimas nusikalstamai veiklai.

Dažniausiai panaudojami įvairūs sporto klubai, nusikalstamos veikos schema analogiška, kaip ir panaudojant fiktyvias įmones, tai yra pervedami ir gryninami pinigai. Vykdam FNTT ir Valstybinės mokesčių inspekcijos (toliau – VMI) bendradarbiavimo susitarimą, FNTT parengė kriterijų, pagal kuriuos vertinama, ar pelno nesiekiančios įstaigos ar organizacijos veikloje yra galimo pinigų plovimo ir/ ar teroristų finansavimo požymių, sąrašą. Minėtas sąrašas perduotas

²⁴ Иванов Э. А. Отмывание денег и правовое регулирование борьбы с ним. Москва: Российский Юридический Издательский Дом, 1999. P.26-27; Gutauskas A. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo baudžiamasis teisinis vertinimas // Jurisprudencija. 2007. t.8(98), P.64.

²⁵ Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos pateikta informacija.

VMI, kurios darbuotojai, vykdydami pelno nesiekiančių įmonių patikrinimus, vadovaujasi sąrašė įvardytais kriterijais.

Įvairūs sukčiavimai užsienyje, kai pagrobti pinigai patenka į Lietuvą. Daugeliu atvejų susiduriama su sukčiavimo nusikaltimais, vykdomais užsienio valstybėse, kai pinigai išviliojami iš užsienio fizinių ar juridinių asmenų, pervedami į Lietuvą ir čia pasisavinami. Čia minėtini neteisėto prisijungimo prie sąskaitų ir pinigų pagrobimo atvejai, draudimo išmokų pasisavinimo atvejai, tarptautinio „karuselinio“ pridėtinės vertės mokesčio grobstymo atvejai ir pan.

Užsienio bendrovių, registruotų lengvatinio apmokestinimo zonose, sąskaitose vykdomos tranzito ir kitokios piniginės operacijos. Per tokių kompanijų sąskaitas nuolat vyksta didelis pinigų judėjimas, t. y. pinigai patenka į šias sąskaitas kaip į tarpines tranzitines stoteles ir tuojau pat po gavimo siunčiami toliau. Tokia pinigų judėjimo schema, kai pinigai pereina per daugelį šalių ir išskirstomi po daugelį sąskaitų, gali būti naudojama tiek mokesčių vengimo schemose, tiek legalizuojant nusikalstamu būdu įgytas lėšas. Šiuo atveju ypač sunku nustatyti tiek lėšų šaltinius, tiek galutinius gavėjus. Tyrimus apsunkina tai, kad reikia su paklausimu kreiptis į užsienio šalių teisėsaugos institucijas, kurios ne visuomet operatyviai pateikia atsakymą.

Fiktyvių Latvijos įmonių problematika. Stebimas tokių įmonių veiklos Lietuvoje mažėjimas, tačiau tendencija išlieka. Galima išskirti tokius neteisėtos Latvijos įmonių veiklos variantus:

1. Latvijos įmonės perveda savo pinigus į fiktyvių Latvijos įmonių sąskaitas Lietuvos bankuose, kur pinigai išgryninami;
2. Latvijos įmonės perveda savo pinigus į fiktyvių Lietuvos (dažniausiai įsteigtos Latvijos piliečių) įmonių sąskaitas Lietuvos bankuose, kur pinigai išgryninami.

Pastaruoju metu šiose schemose pradėtos naudoti lengvatinio apmokestinimo zonose registruotos kompanijos, kurioms atstovauja Latvijos piliečiai, taip pat pinigai persiunčiami į Estijoje įsteigtas fiktyvias įmones. Pinigus grynina bei fiktyvių Latvijos įmonių sąskaitas atidaro ir valdo tiek Lietuvos, tiek Latvijos piliečiai, kurie neretai būna asocialūs arba turi ryšių su nusikalstamomis grupuotėmis.

Pinigų perlaidų sistemų panaudojimas atsiskaitymams už neaiškios kilmės prekes ar paslaugas (pinigų kurjerių fenomenas, angl. „*Money Mules*“). Padaugėjo pranešimų iš bankų apie asmenis, gaunančius ar siunčiančius lėšas per pinigų perlaidų sistemas („*Western Union*“, „*Money Gram*“). FNNT atlikus analizę, nustatytos sąsajos su nusikalstamomis grupuotėmis, realizuojančiomis vogtas automobilių dalis, vykdomi

atsiskaitymai su asmenimis, organizuojančiais prostitucijos veiklą, užsienio piliečiais, įtariamais pinigų plovimu ir pan.

Gaunami pranešimai apie neaiškius atsiskaitymus, panaudojant elektroninių pinigų sistemas. Iš užsienio finansinės žvalgybos padalinių FNTT gauna pranešimus, kuriuose informuojama apie Lietuvos Respublikos piliečių nelegalias pinigines operacijas, naudojantis „*PayPal*“ sistema, kai apmokama už nelegalias kompiuterines programas, padirbtas prekes, vaikų pornografiją ir kt. Deja, beveik visi tokie asmenys sistemoje buvo registruoti netikrais vardais, todėl nustatyti jų tapatybes neįmanoma. FNTT pareigūnų nuomone, tikėtina, jog dėl dinamiškumo, tarptautinių operacijų pobūdžio bei operacijų atlikimo greičio vis aktyviau bus naudojami elektroniniai pinigai (angl. *e-money*). Toliau dėl tų pačių priežasčių populiarės atsiskaitymai alternatyviomis mokėjimo sistemomis.

Apibendrinant šią dalį, galima teigti, kad asmenys, plaunantys nusikalstamu būdu įgytus pinigus, tobulina savo veikimo metodus ir neapsiriboja vienu pinigų plovimo būdu. Tačiau dažniausiai veikimo schema išlieka ta pati, t. y. slepiamas nusikalstamu būdu įgytų lėšų šaltinis; siekiant paslėpti nusikalstamu būdu įgytų lėšų kilmę yra vykdoma daug įvairių finansinių operacijų; galų gale užtikrinamas nusikalstamų būdu įgytų lėšų susigrąžinimas.

II. BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ NUSIKALSTAMU BŪDU ĮGYTŲ PINIGŲ AR TURTO LEGALIZAVIMĄ TARPTAUTINIULOSE, EUROPOS SĄJUNGOS IR LIETUVOS REPUBLIKOS TEISĖS AKTUOSE

1. Tarptautinės sutartys ir Europos Sąjungos teisės aktai

Prieš apžvelgiant pagrindinius tarptautinius ir Europos Sąjungos teisės aktus nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo srityje, autorius trumpai pristatys pagrindinius tarptautinius organus ir organizacijas, kurios kovoja su pinigų plovimu. Pinigų plovimo reiškiniai sparčiai plintant bei siekiant efektyviai praktikoje įgyvendinti priimtus tarptautinės teisės instrumentus, reikėjo sukurti tam tikrus veiksmų koordinavimo mechanizmus.

Kovos su pinigų plovimu veiksams koordinuoti tarptautiniu mastu, 1989 m. Paryžiuje Didžiojo Septyneto G-7 susitikime buvo priimtas sprendimas įkurti Finansinių veiksmų darbo grupę (angl. *Financial Action Task Force on Money Laundering* – FATF) kovai su pinigų plovimu²⁶. Tai tarpvyriausybiniis organas, kuris formuoja politiką kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu srityje. 1990 m. FATF parengė dokumentą, dar žinomą kaip 40 rekomendacijų²⁷, kuris numatė priemonių kompleksą pinigų plovimo prevencijos srityje. 2001 m. ir 2003 m. buvo parengtos dar 9 naujos rekomendacijos²⁸, skirtos kovai prieš teroristų finansavimą. Šios 40+9 rekomendacijos yra tarptautiniai standartai, į kuriuos turėtų orientotis visos valstybės. FATF kasmet apžvelgia pinigų plovimo prevencijos situaciją ir nurodo priemones, kurių valstybės turi imtis nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu²⁹. Pagal FATF pavyzdį veikia 8 kovos su pinigų plovimu grupės įvairiuose regionuose³⁰.

Kitas svarbus tarptautinis organas, tai 1995 m. Briuselyje įsteigta neformali Finansinių žvalgybos padalinių (angl. *Financial Intelligence Units* – FIU) grupė, dar žinoma Egmont pavadinimu. Egmont grupės tikslas yra skatinti valstybių FIU tarptautinį bendradarbiavimą keičiantis finansinės žvalgybos informacija, tobulinti personalo gebėjimus ir dalintis gerąja praktika kovoje su pinigų plovimu³¹.

²⁶ VLE. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2010. T.18. P.275.

²⁷ International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism Proliferation – the FATF Recommendations // <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202003.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-03-09.

²⁸ FATF IX Special Recommendations // <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/FATF%20Standards%20%20IX%20Special%20Recommendations%20and%20IN%20rc.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-03-09.

²⁹ FATF // <http://www.fatf-gafi.org/pages/aboutus/>; prisijungimo laikas: 2013-03-09.

³⁰ VLE. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2010. T.18. P.275.

³¹ Egmont // <http://www.egmontgroup.org/about>; prisijungimo laikas: 2013-03-09.

1997 m. Europos Taryboje buvo įkurtas Ekspertų komitetas dėl priemonių, nukreiptų kovai su pinigų plovimu bei teroristų finansavimu (angl. *The Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism – MONEYVAL*). Pagrindinis MONEYVAL tikslas yra užtikrinti, kad valstybės nacionaliniame lygyje būtų sukūrusios efektyvią kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu sistemą bei atitiktų atitinkamų tarptautinių standartų kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu nuostatas. Nuo 2006 m. birželio mėn. MONEYVAL tapo FATF asocijuota nare³².

1.1. Tarptautinės sutartys

Nors terminas „pinigų plovimas“ pradėtas vartoti nuo 1972 m., tačiau tik 1988 m. tarptautiniu mastu imtasi reguliuoti pajamų, gautų iš prekybos narkotinėmis priemonėmis bei psichotropinėmis medžiagomis, plovimo aspektus. 1988 m. gruodžio 19 d. Vienoje priimtos Jungtinių Tautų konvencijos dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta (toliau – Vienos konvencija) tikslas – padėti šalims bendradarbiauti efektyviau sprendžiant įvairias problemas, susijusias su narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų neteisėta apyvarta tarptautiniu mastu³³. Lietuva šią tarptautinę sutartį ratifikavo su išlygomis 1998 m. kovo 12 d. įstatymu Nr. VIII-660³⁴. Viena iš Vienos konvencijos priėmimo priešasčių, tai valstybių supratimas, kad neteisėta narkotinių priemonių apyvarta duoda didelius pelnus ir finansines lėšas, kurios leidžia transnacionalinėms nusikalstamos organizacijoms įsigauti į valstybinius mechanizmus, teisėtą prekybą, finansinę veiklą bei visų lygių visuomenę bei ardyti jas. Vienos konvencijos šalys tvirtai pasiryžo neleisti asmenims, užsiimantiems neteisėta apyvarta, gauti pajamų iš nusikalstamos veiklos ir tuo pašalinti pagrindinį motyvą, skatinantį tai daryti.

Vadovaujantis tarptautinės sutarties 3 straipsniu, kiekviena šalis turi imtis būtinų priemonių, kad pagal nacionalinius įstatymus šie apibūdinti veiksmai, be kitų numatytų veiksmų, jeigu jie yra tyčiniai, būtų pripažinti baudžiamaisiais nusikaltimais:

1. Konvertavimas arba nuosavybės pervedimas, jeigu žinoma, kad ši nuosavybė įgyta padarius bet koki nusikaltimą arba nusikaltimus, numatytus Vienos konvencijoje arba dalyvaujant tokio nusikaltimo ar nusikaltimų daryme, siekiant nuslėpti arba slėpti neteisėtą

³² Council of Europe // http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/About/MONEYVAL_in_brief_en.asp; prisijungimo laikas: 2013-03-09.

³³ 1988 metų Jungtinių Tautų Organizacijos konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta // Valstybės žinios. 1998, Nr. 38-1004.

³⁴ Lietuvos Respublikos 1998 metų Jungtinių Tautų konvencijos dėl kovos su neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta ratifikavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 38-996.

nuosavybės įsigijimo šaltinį arba turint tikslą padėti bet kuriam asmeniui, dalyvavusiam nusikaltime ar nusikaltimuose daryme, išvengti atsakomybės už savo veiksmus;

2. Tikro šaltinio buvimo vietos, tvarkymo būdo, persiuntimo, tikrų teisių į nuosavybę arba jos priklausomybę nuslėpimas arba slėpimas, jeigu žinoma, kad tokia nuosavybė įgyta padarius nusikaltimą ar nusikaltimus, numatytus Vienos konvencijoje, arba dalyvaujant minėtame nusikaltime arba nusikaltimuose³⁵.

Taip pat tarptautinė sutartis numato, jog atsižvelgiant į savos konstitucijos nuostatus ir pagrindinius savo teisinės sistemos principus, baudžiamuoju nusikaltimu turi būti pripažintas turto (angl. *property*), jeigu jo įsigijimo metu buvo žinoma, kad šis turtas buvo gautas padarius nusikaltimą arba nusikaltimus, numatytus Vienos konvencijoje, arba dalyvaujant tokiam nusikaltime arba nusikaltimuose, įsigijimas, valdymas arba naudojimas.

Pagal šį dokumentą, pinigų plovimo dalyku yra laikomas nusikalstamu būdu įgytas turtas. Vadovaujantis Vienos konvencijos 1 straipsniu, turtu yra laikomas bet kurios rūšies materialus ar nematerialus, kilnojamasis ar nekilnojamasis turtas, taip pat juridiniai dokumentai arba aktai, liudijantys teisę į tokį turtą³⁶. Autorius pastebi, jog tarptautinėje sutartyje apibūdintas turtas turi būti įgytas darant nusikalstamas veikas, išskirtinai susijusias su neteisėta prekyba narkotinėmis priemonėmis ir psichotropinėmis medžiagomis.

Pagal Vienos konvenciją, pinigų plovimo sudėties subjektyvioji pusė yra supratimas, ketinimas arba tikslas, kurie gali būti nustatyti remiantis objektyviomis faktinėmis bylos aplinkybėmis.

Autoriaus nuomone, Vienos konvencijoje buvo bandoma pirmą kartą tarptautiniu mastu apibrėžti pinigų plovimo požymius, nors pats terminas dokumento tekste nėra naudojamas.

Kaip jau anksčiau darbe buvo minėta, pirmasis tarptautinio pobūdžio dokumentas, kuris buvo skirtas pinigų plovimui ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškai yra 1990 m. lapkričio 8 d. Strasbūre sudaryta Europos Tarybos konvencija dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo (toliau – Strasbūro konvencija)³⁷. Šią tarptautinę sutartį Lietuvos Respublikos Seimas ratifikavo su išlygomis 1994 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. I-727³⁸. Strasbūro konvencija pateikia predikatinio nusikaltimo sąvoką. Skirtingai nuo prieš tai aptartos tarptautinės sutarties, Strasbūro konvencijoje numatyta, kad predikatinis nusikaltimas yra laikomas toks kriminalinis nusikaltimas, iš kurio gaunamas

³⁵ 1988 metų Jungtinių Tautų Organizacijos konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta // Valstybės žinios. 1998, Nr. 38-1004.

³⁶ Ten pat.

³⁷ Valstybės žinios. 1995, Nr. 12-263.

³⁸ Lietuvos Respublikos Seimo 1994 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. I-727 „Dėl Europos 1990 metų konvencijos dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo ratifikavimo“ // Ten pat.

pelnas, galintis būti konvencijos 6 straipsnyje apibrėžto nusikaltimo objektu. Minėtame straipsnyje yra numatyti nusikaltimai, susiję su pinigų plovimu. Strasbūro konvencijos šalys yra įpareigojamos imtis visų būtinų įstatyminių ir kitų priemonių, kurios įgalina pagal nacionalinius įstatymus nustatyti tyčinius nusikaltimus už:

1. Turto konversiją arba perdavimą, žinant, kad toks turtas – nusikalstamos pajamos, siekiant nuslėpti arba užmaskuoti neteisėtą turto kilmę arba padėti tyčinio nusikaltimo padaryme dalyvaujančiam asmeniui išvengti teisinių savo veikos pasekmių;

2. Turto tikrosios prigimties, šaltinio, buvimo vietos, dispozicijos, judėjimo, teisių arba nuosavybės į jį slėpimą arba nutylėjimą, žinant, kad toks turtas yra pajamos;

ir, laikantis valstybės teisinės sistemos konstitucinių principų bei pagrindinių koncepcijų:

3. Turto įsigijimą, turėjimą ar naudojimą, jo gavimo metu žinant, kad tas turtas yra pajamos;

4. Dalyvavimą, bendrininkavimą, slėpimą, pasikėsinimą padaryti, padėjimą, kurstymą, palengvinimą ar patarimą padaryti bet kuri iš nusikaltimų, išvardintų aukščiau³⁹.

Iš pateiktų nusikaltimų apibūdinimų matyti, kad pinigų plovimo dalykas yra nusikalstamu būdu įgytos pajamos, kurios Starsbūro konvencijoje yra apibrėžiamos, kaip iš kriminalinių nusikaltimų gauta ekonominė nauda, patenkanti į turto sąvoką. Turtas, šioje tarptautinėje sutartyje, yra apibrėžiamas kaip bet kokios rūšies turtas, ir materialus, ir turtas, išreikštas turtinėmis teisėmis, kilnojamasis ir nekilnojamasis, taip pat teisiniai dokumentai, įrodantys teisę į tokį turtą ar interesą juo⁴⁰.

Strasbūro konvencijos 6 straipsnyje valstybėms taip pat paliekama galimybė kriminalizuoti tokius veiksmus, kai atlikdamas aukščiau nurodytas veikas, asmuo:

1. Turėjo numanyti, kad turtas yra gautas nusikalstamu būdu;
2. Veikė siekdamas gauti pelną;
3. Veikė siekdamas užtikrinti tolesnį nusikalstamų veiksmų vykdymą⁴¹.

Pagal Strasbūro konvenciją, kaip ir pagal Vienos konvenciją, pinigų plovimo sudėties subjektyvioji pusė yra žinojimas, ketinimas arba tikslas, kurie gali būti nustatyti remiantis objektyviomis faktinėmis bylos aplinkybėmis.

Kadangi nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas yra glaudžiai susijęs su organizuotu nusikalstamumu, tai reikėtų paminėti ir 2000 m. gruodžio 13 d. pasirašytą Jungtinių Tautų konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą (toliau – Palermo

³⁹ Europos 1990 metų konvencija dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo // Valstybės žinios. 1995, Nr. 12-263.

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ Ten pat.

konvencija)⁴². Ši tarptautinė sutartis skirta skatinti valstybių bendradarbiavimą siekiant užkirsti kelią tarptautiniam organizuotam nusikalstamumui ir veiksmingiau su juo kovoti. Palermo konvencijos 6 straipsnis skirtas nusikalstamu būdu įgytų pajamų plovimo kriminalizavimui. Kiekviena valstybė, vadovaudamasi pagrindiniais savo vidaus teisės principais, priima teisės aktus ir kitas priemones, būtinas tam, kad būtų pripažįstama nusikaltimu toliau nurodyta tyčia padaryta veika:

1. Turto pertvarkymas ar perdavimas žinant, kad tokį turtą sudaro nusikalstamu būdu įgytos pajamos, siekiant slėpti ar užmaskuoti šio turto nusikalstamą šaltinį arba padedant kuriam nors su pirminiu nusikaltimu susijusiam asmeniui išvengti teisinių jo veiklos pasekmių;

2. Turto tikrojo pobūdžio, šaltinio, buvimo vietos, disponavimo būdo, judėjimo ar nuosavybės ar su juo susijusių teisių slėpimas ar užmaskavimas, jei žinoma, kad tokį turtą sudaro nusikalstamu būdu įgytos pajamos;

vadovaujantis pagrindiniais valstybės teisinės sistemos principais:

3. Turto įsigijimas, valdymas ar naudojimas juo, jei jo įsigijimo momentu žinoma, kad tokį turtą sudaro nusikalstamu būdu įgytos pajamos;

4. Dalyvavimas, bendrininkavimas ar susitarimas, siekiant padaryti kurį nors nusikaltimą iš tų, kurie pripažįstami tokiais pagal šį straipsnį, pasikėsinimas jį padaryti ir pagalba jį darant, kurstymas padaryti nusikaltimą, taip pat sąlygų padaryti nusikaltimą sudarymas ir pagalba patarimais⁴³.

Palermo konvencijoje pateikiama nusikalstamu būdu įgytų pajamų sąvoka – tai bet kokios pajamos, tiesiogiai ar netiesiogiai įgytos ar gautos padarius nusikaltimą⁴⁴. Turtas Palermo konvencijoje suprantamas taip pat plačiai kaip ir Vienos konvencijoje – visų rūšių turtas, tiek materialusis, tiek nematerialusis, kilnojamasis ar nekilnojamasis, daiktinis ar nedaiktinis, ir teisę į tokį turtą ar jo dalį patvirtinantys teisiniai dokumentai.

Skirtingai nuo Strasbūro konvencijos, Palermo dokumente nebandoma nustatyti predikatiniams nusikaltimams jokių kriterijų. Valstybės yra skatinamos taikyti anksčiau paminėtas nuostatas dėl nusikalstamu būdu įgytų pajamų plovimo kriminalizavimo pačiai didžiausiai pirminių nusikaltimų grupei.

Kaip ir anksčiau paminėtose tarptautinėse sutartyse, Palermo konvencijoje numatomas žinojimas, ketinimas ar tikslas, kurie yra būtini pinigų plovimo nusikaltimo požymiai, kurie gali būti nustatyti atsižvelgiant į bylos objektyvias faktines aplinkybes.

⁴² Valstybės žinios. 2002, Nr. 51-1933.

⁴³ Ten pat.

⁴⁴ Ten pat.

Lietuva Palermo konvenciją ratifikavo su išlygomis 2002 m. kovo 19 d. įstatymu Nr. IX-794⁴⁵.

Valstybės, susirūpinusios dėl ryšių tarp korupcijos ir kitų nusikalstamumo formų, ypač organizuoto nusikalstamumo ir ekonominio nusikalstamumo, įskaitant pinigų plovimą, bei pasiryžusios veiksmingiau užkardyti, atskleisti ir užkirsti kelią neteisėtai įgyto turto ir pajamų tarptautiniams pervedimams bei sustiprinti tarptautinį bendradarbiavimą grąžinant turtą, 2005 m. spalio 31 d. Jungtinės Tautos priėmė konvenciją prieš korupciją (toliau – konvencija prieš korupciją)⁴⁶. Lietuva šią tarptautinę sutartį ratifikavo su išlyga 2006 m. gruodžio 5 d. įstatymu Nr. X-943⁴⁷. Nepaisant tai, kad dokumentas yra skirtas kovai su korupcija, jame nemažai vietos yra skiriama ir nusikalstamu būdu įgytam turtui bei pajamoms. Taip, autoriaus nuomone, yra parodomas esamas ryšys tarp korupcijos ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų plovimo.

Konvencijos prieš korupciją 23 straipsnyje pažymima, kad kiekviena valstybė priima reikiamus teisės aktus ir imasi kitų būtinų priemonių, kad pagal pagrindinius jos nacionalinės teisės principus baudžiamuoju nusikaltimu būtų laikomas tyčinis:

1. Turto teisinės padėties keitimas arba turto perdavimas žinant, kad šis turtas yra įgytas nusikalstamu būdu, siekiant nuslėpti ar užmaskuoti neteisėtą turto kilmę arba padėti bet kokiam asmeniui, dalyvaujančiam darant pirminį nusikaltimą, išvengti teisinių šios veikos pasekmių;

2. Turto tikrosios kilmės, šaltinio, vietos, disponavimo juo, judėjimo, nuosavybės teisių arba su nuosavybe susijusių teisių slėpimas žinant, kad šis turtas yra įgytas nusikalstamu būdu;

pagal pagrindinius jos teisinės sistemos principus:

3. Turto įgijimas, valdymas ar naudojimas, įgijimo metu žinant, kad šis turtas įgytas nusikalstamu būdu;

4. Dalyvavimas, bendrininkavimas ar susitarimas daryti bet kurią iš šiame straipsnyje nurodytų nusikalstamų veikų, kėsintis ją daryti, taip pat pagalbos teikimas, kurstymas, galimybių sudarymas tokiai veikai daryti ar patarimas tokią veiką daryti⁴⁸.

Kaip ir Palermo konvencijoje, konvencijoje prieš korupciją nustatoma, kad kiekviena valstybė skatinama taikyti aukščiau paminėtas nuostatas dėl nusikalstamu būdu įgytų pajamų plovimo kriminalizavimo kaip galima didesnei pirminių nusikaltimų grupei.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Jungtinių Tautų Organizacijos konvencijos prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą ratifikavimo // Valstybės žinios. 2002, Nr. 51-1929.

⁴⁶ Valstybės žinios. 2006, Nr. 136-5145.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją ratifikavimo // Valstybės žinios. 2006, Nr. 136-5144.

⁴⁸ Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją // Valstybės žinios. 2006, Nr. 136-5145.

Konvencijoje prieš korupciją, nusikalstamu būdu įgytos pajamos apibrėžiamos kaip – bet koks turtas, gautas ar įgytas, tiesiogiai ar netiesiogiai, padarius nusikalstamą veiką⁴⁹. O turtas – kaip bet koks turtas, daiktinis ar nedaiktinis, kilnojamasis ar nekilnojamasis, materialusis ir nematerialusis, ir teisiniai ar kitokie dokumentai, patvirtinantys nuosavybės teisę į tokį turtą ar interesus į jį⁵⁰. Sąvoka „bet koks turtas“ apima lėšas ir teisėtą teisę į turtą.

Atsižvelgiant į tai, kad pinigų plovimas įgauna vis naujas formas, bei į tai, jog problema ne tik nemažėja, bet ir dramatiškai auga, 2005 m. gegužės 16 d. Varšuvoje Europos Taryba priėmė dar vieną konvenciją dėl nusikalstamu būdu įgytų pajamų plovimo, paieškos, arešto bei konfiskavimo ir dėl terorizmo finansavimo (toliau – Varšuvos konvencija)⁵¹. Ši tarptautinė sutartis papildo ir praplečia Strasbūro konvencijos turinį, taip pat, apjungia pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo nuostatas. Siekiant pasiekti geresnių rezultatų kovojant su pinigų plovimo reiškiniu, atsirado būtinybė naujam teisiniam reglamentavimui, atsižvelgiant į Jungtinių Tautų konvencijų, atnaujintų FATF rekomendacijų (1996, 2001 ir 2003 m.) nuostatas bei, tuo metu, dar atskirai esamiam kovos su terorizmo finansavimu instrumentams⁵².

Varšuvos konvencija iš esmės nepakeitė Strasbūro konvencijos nuostatų, kurios skirtos pinigų plovimo kriminalizavimui. Pinigų plovimo dalykas liko nepakitęs. Varšuvos konvencijos 9 straipsnio 4 dalis numato, kad valstybės, kriminalizuodamos pinigų plovimą, predikatiniais nusikaltimais turi laikyti šiuos nusikaltimus:

1. Nusikaltimus, už kuriuos laisvės atėmimo bausmės maksimali riba yra ne trumpesnė nei 1 metai arba minimali riba yra ne trumpesnė nei 6 mėnesiai; ir/ arba
2. Nustatytą sąrašą specialių nusikaltimų; ir/ arba
3. Sunkius nusikaltimus, kaip jie yra suprantami tokiais, vadovaujantis valstybių nacionaline teise⁵³.

Varšuvos konvencijos 9 straipsnio 5 dalis numato, kad valstybės turėtų užtikrinti, jog predikatinio nusikaltimo apkaltinamasis nuosprendis nebūtų būtina sąlyga traukti asmenis baudžiamajon atsakomybėn už pinigų plovimą.

Lietuva iki šiol neratifikavo Varšuvos konvencijos⁵⁴.

⁴⁹ Ten pat.

⁵⁰ Ten pat.

⁵¹ Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism // <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Word/198.doc>; prisijungimo laikas: 2013-03-09.

⁵² Council of Europe // <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/198.htm>; prisijungimo laikas: 2013-03-09.

⁵³ Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism // <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Word/198.doc>; prisijungimo laikas: 2013-03-09.

⁵⁴ Valstybių, kurios (ne)ratifikavo Varšuvos konvencijos, sąrašą galima rasti adresu: Council of Europe // <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=198&CM=8&DF=&CL=ENG>; prisijungimo laikas: 2013-03-09.

1.2. Europos Sąjungos teisės aktai

Kova su nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimu Europos Sąjungoje (toliau – ES), patenka į laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės sritį. Iki Lisabonos sutarties, iš dalies keičiančios Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį, įsigaliojimo 2009 m. gruodžio 1 d., ES veiksmai kovojant su pinigų plovimu buvo numatyti keliuose Europos Bendrijos politikos srityse, dar vadinamose ramsčiais: pirmajame – ES kompetencijos sritis ir trečiajame – valstybių narių kompetencijos sritis (čia viską nusprendavo ES Taryba, kurioje ES valstybių narių teisingumo ir vidaus reikalų ministrai sprendimus priimdavo absoliučia balsų dauguma). Nuo 2009 m. gruodžio 1 d. viršvalstybiškumo principu veikiančioms ES institucijoms sustiprinus savo vaidmenį ir bendro sprendimo priėmimo procedūrai tapus įprastine teisės aktų priėmimo procedūra, trijų ramsčių struktūra iš esmės nebeteko prasmės. Teismų ir policijos bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose srityje taip pat imta taikyti įprastinė teisės aktų priėmimo procedūra.

1991 m. birželio 10 d. ES Taryba priėmė direktyvą dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui (91/308/EEB) (toliau – pirmoji pinigų plovimo direktyva)⁵⁵. Tai buvo pirmasis ES teisės aktas, kuriuo siekiama suderinti ir harmonizuoti valstybių narių nacionalinius įstatymus kovos su pinigų plovimu srityje. Pirmoji pinigų plovimo direktyva priimta atsižvelgiant į tai, kad kovojant su pinigų plovimu, o taip pat apsaugant savo finansų sistemas, valstybės narės gali imtis priemonių, prieštaraujančių vieningos rinkos sukūrimo principams, taip pat į tai, kad palengvinant savo nusikalstamą veiklą, pinigų plovėjai gali pasinaudoti laisvu kapitalo judėjimu bei finansinių paslaugų teikimo laisve integruotoje finansų srityje.

Pirmosios pinigų plovimo direktyvos priėmimui įtakos turėjo esami tarptautiniai teisės aktai: Vienos konvencija, Strasbūro konvencija, FATF rekomendacijos. ES teisės akte naudojamas pinigų plovimo apibrėžimas yra toks pat kaip Vienos ir Strasbūro konvencijose. Veikla yra pripažįstama pinigų plovimu net tada, kai veiksmai, dėl kurių atsirado turtas, skirtas pinigų plovimui, buvo vykdomi kitos valstybės narės teritorijoje arba trečiosios valstybės teritorijoje. Pinigų plovimo dalykas – turtas, pirmojoje pinigų plovimo direktyvoje apibrėžiamas kaip bet koks natūrinis arba nenatūrinis, kilnojamasis arba nekilnojamasis, materialus arba nematerialus turtas bei teisės dokumentai arba priemonės, įrodančios nuosavybės teisę į šį turtą arba su juo susijusias teises⁵⁶. Predikatiniais nusikaltimais pagal direktyvą suprantami nusikaltimai, nurodyti Vienos konvencijoje, t.y. nusikaltimai susiję su prekyba narkotikais, arba

⁵⁵ Council Directive 91/308/EEC of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering // Oficialusis leidinys L. 1991, Nr. 166-77.

⁵⁶ Ten pat.

bet kokia kita nusikalstama veikla, kuri yra taip apibrėžiama kiekvienoje valstybėje narėje, vykdančią šią direktyvą. ES teisės aktas įpareigojo valstybes nares užtikrinti, kad pinigų plovimas, kaip jis apibrėžtas direktyvoje, būtų draudžiamas. Valstybės narės turėjo priimti įstatymus ir kitus teisės aktus, kurie, įsigalioję iki 1993 m. sausio 1 d. įgyvendintų šią direktyvą.

Kadangi pirmoji pinigų plovimo direktyva įpareigojo valstybes nares kovoti tik su pajamų iš nusikalstamos narkotikų veiklos plovimu, o tendencija buvo daug platesnis pinigų plovimo apibrėžimas, atsižvelgiant į platesnio pobūdžio susijusius arba pagrindinius nusikaltimus, kaip nurodyta, pavyzdžiui, FATF 40 rekomendacijų 1996 m. pataisose, 2001 m. gruodžio 4 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/97/EB, iš dalies pakeičianti Tarybos direktyvą 91/308/EEB dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimo tikslais (toliau – antroji pinigų plovimo direktyva)⁵⁷. Esminis pakeitimas, lyginant su pirmąja pinigų plovimo direktyva, buvo predikatinio nusikaltimo apibrėžimo išplėtimas. Predikatinis nusikaltimas antroje pinigų plovimo direktyvoje suvokiamas kaip bet koks nusikalstamas dalyvavimas įvykdant sunkų nusikaltimą. Sunkiais nusikaltimais yra laikomi:

1. Vienos konvencijoje apibrėžti nusikaltimai, t. y. nusikalstamos veikos, susijusios su narkotinėmis medžiagomis;
2. Bendro veiksmų plano 98/733/TVR 1 straipsnyje apibrėžtų nusikalstamų organizacijų veikla;
3. Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos konvencijos 1 straipsnio 1 dalyje ir 2 straipsnyje apibrėžtas sukčiavimas;
4. Korupcija;
5. Nusikaltimas, iš kurio gali būti gaunamos didelės pajamos, ir dėl kurio taikoma griežta bausmė įkalinant pagal valstybės narės baudžiamąjį įstatymą⁵⁸.

Valstybės narės privalėjo antrosios pinigų plovimo direktyvos nuostatas perkelti į nacionalinę teisę iki 2003 m. birželio 15 d.

ES, neatsilikdama nuo tarptautinės bendruomenės, įvertinusi, kad pinigų plovimas ir teroristų finansavimas dažnai yra vykdomi tarptautiniu mastu, o priemonės, kurių imamasi tik nacionaliniu ar netgi ES lygiu, neatsižvelgiant į tarptautinį koordinavimą bei bendradarbiavimą, turėtų labai ribotą poveikį, nutarė patvirtinti naujas priemones, kurių imasi kiti tarptautiniai forumai. Tuo tikslu nuspręsta atsižvelgti į FATF atnaujintas rekomendacijas ir priimtas naujas dėl kovos su teroristų finansavimu bei labiau ES teisės nuostatas suderinti su nauju tarptautiniu

⁵⁷ Directive 2001/97/EC of the European Parliament and of the Council of 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering // Oficialusis leidinys L. 2001, Nr. 344-76.

⁵⁸ Ten pat.

standartu. Siekiant uždrausti pinigų plovimą ir teroristų finansavimą, 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė direktyvą 2005/60/EB dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų finansavimui (toliau – trečioji pinigų plovimo direktyva)⁵⁹. Šiame ES teisės akte, lyginant su antrąja pinigų plovimo direktyva, labiau išplėstas predikacinių nusikaltimų sąrašas. Dabar nusikalstama veika, iš kurios plaunami pinigai, yra bet koks nusikalstamas dalyvavimas darant sunkų nusikaltimą, kuriais yra bent jau:

1. Veiksmai, apibrėžti pamatinio sprendimo 2002/475/TVR 1–4 straipsniuose;
2. Bet kokie nusikaltimai, apibrėžti Vienos konvencijoje, t. y. nusikalstamos veikos, susijusios su narkotinėmis medžiagomis;
3. Nusikalstamų organizacijų veikla, kaip ji apibrėžta 1998 m. gruodžio 21 d. Tarybos bendrųjų veiksmų 98/733/TVR, prilyginančių dalyvavimą nusikalstamoje organizacijoje ES valstybėse narėse baudžiamajam nusikaltimui, 1 straipsnyje;
4. Sukčiavimas, bent jau sunkus, kaip jis apibrėžtas Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos 1 straipsnio 1 dalyje ir 2 straipsnyje;
5. Korupcija;
6. Visi nusikaltimai, už kuriuos numatyta ilgesnė kaip vienerių metų maksimali laisvės atėmimo ar įkalinimo bausmė, arba visi nusikaltimai, už kuriuos numatyta ilgesnė kaip šešių mėnesių minimali laisvės atėmimo ar įkalinimo bausmė (valstybėse, kurių teisės sistemose nusikaltimams yra nustatoma minimali riba)⁶⁰.

Autorius pastebi, kad predikacinių nusikaltimų sąrašas buvo praplėstas teroristiniais nusikaltimais, o taip pat kitais nusikaltimais, apibrėžiant juos laisvės atėmimo ar įkalinimo bausmės trukme. Siekdamas užkirsti kelią pinigų plovimui ir teroristų finansavimui, valstybės narės šios direktyvos taikymo srityje gali priimti arba palikti galioti griežtesnes nuostatas. Tai reiškia, kad trečioji pinigų plovimo direktyva nustato tik minimalius reikalavimus. Kaip ir pirmose dviejose direktyvose, šioje direktyvoje numatyta, kad žinojimas, ketinimas arba tikslas, kaip vienas iš pinigų plovimo požymių, gali būti numanomas iš objektyvių faktinių aplinkybių.

Trečioje pinigų plovimo direktyvoje taip pat buvo išplėsta turto sąvoka. Turtas dabar apibrėžtas kaip bet koks fizinis arba ne fizinis, kilnojamasis arba nekilnojamasis, materialus arba nematerialus ir bet kokios formos, įskaitant *elektronines ar skaitmenines*, turtas, teisiniai dokumentai arba priemonės, įrodantys nuosavybės teisę į šį turtą arba su juo susijusias teises⁶¹.

Trečioji pinigų plovimo direktyva panaikino pirmąją pinigų plovimo direktyvą, kurią būtų reikėję iš esmės pakeisti. Kiti pakeitimai, kurie itin svarbūs pinigų plovimo

⁵⁹ Oficialusis leidinys L. 2005, Nr. 309-15.

⁶⁰ Ten pat.

⁶¹ Ten pat.

prevencijai, šiame darbe plačiau neaptariami. ES valstybės narės privalėjo perkelti trečios pinigų plovimo direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę iki 2007 m. gruodžio 15 d.

Dar vienas svarbus ES teisės aktas nagrinėjama tema yra 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1889/2005 dėl grynųjų pinigų, įvežamų į Bendriją ar išvežamų iš jos, kontrolės⁶². Šis reglamentas priimtas atsižvelgiant į tai, kad buvo sukurtas Bendrijos mechanizmas, kurio paskirtis – užkirsti kelią pinigų plovimui, stebint sandorius, vykdomus per kredito bei finansų įstaigas, ir tam tikra profesine veikla užsiimančius asmenis. Tačiau išliko rizika, kad to mechanizmo panaudojimas paskatins grynųjų pinigų gabenimo siekiant neteisėtų tikslų apimčių padidėjimą. Taip pat reglamentas priimtas atsižvelgiant į papildomas priemones, įgyvendinamas kituose tarptautiniuose forumuose, ypač į FATF devintą specialiąją rekomendaciją, kuri ragina vyriausybes imtis fizinio grynųjų pinigų gabenimo sekimo priemonių, įskaitant deklaravimo sistemos taikymą ar kitokios prievolės atskleisti informaciją nustatymą. ES teisės akto 3 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad bet kuris fizinis asmuo, atvykstantis į Bendriją ar išvykstantis iš jos ir gabenantis grynuosius pinigus, kurių vertė ne mažesnė kaip 10 000 Eurų, privalo deklaruoti tą pinigų sumą ES valstybės narės kompetentingai institucijai. Prievolė deklaruoti grynuosius pinigus taikoma juos gabenančiam fiziniam asmeniui, neatsižvelgiant į tai, ar tas asmuo yra jų savininkas. Grynieji pinigai pagal šį reglamentą suprantami ne tik kaip monetos ir banknotai, kurie yra apyvartoje kaip atsiskaitymo priemonės, bet ir visos kitos piniginės priemonės: čekiai, kelionės čekiai, skoliniai įsipareigojimai, piniginės perlaidos. Už prievolės deklaruoti grynuosius pinigus nesilaikymą, ES valstybės narės yra įpareigojamos nustatyti sankcijas. Sankcijos reglamente nėra nurodomos, paliekant dėl jų nuspręsti pačioms valstybėms narėms. Tokios sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios. Reglamento nuostatos pradėtos taikyti nuo 2007 m. birželio 15 d.

2013 m. vasario 5 d. ES Komisija pateikė pasiūlymą COM(2013) 45 final dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų finansavimui⁶³. Dabartiniu pasiūlymu ES Komisija ketina papildyti griežtindama ES pinigų plovimui taikomas represines priemones. Todėl planuojama remiantis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 83 straipsnio 1 dalimi 2013 m. pasiūlyti suderinti su šia nusikalstama veika susijusią baudžiamąją teisę. Šis pasiūlymas – tai būtų ketvirtoji kovos su pinigų plovimo grėsme direktyva. Daugumą siūlomų priemonių yra susijusių su pinigų plovimo prevencijos sritimi ir iš esmės pakeistų trečios pinigų plovimo direktyvos nuostatas. ES Komisijos pasiūlymas taip pat grindžiamas tarptautiniu mastu FATF visapusiškai peržiūrėtais

⁶² Oficialusis leidinys L. 2005, Nr. 309-9.

⁶³ Europos Komisijos pasiūlymas. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų finansavimui. Lietuvos Respublikos Seimo duomenų bazė // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=61686&p_query=pinig%F8%20plovimas&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-04-06.

tarptautiniais standartais ir priimtomis naujomis rekomendacijomis 2012 m. vasario mėn. Kadangi paminėtas dokumentas yra tik teisės akto projektas ir nenustato dar jokio teisinio reguliavimo, autorius išsamiau šiame darbe jo neapartinėja.

ES valstybių narių bendradarbiavimui stiprinti ir sankcijoms už pinigų plovimą nustatyti buvo priimti keli ES teisės aktai valstybių narių kompetencijos srityje. 1998 m. gruodžio 3 d. ES Taryba priėmė Bendrųjų veiksmų aktą (98/699/TVR)⁶⁴, o 2001 m. birželio 26 d. ES Tarybos pamatinį sprendimą dėl pinigų plovimo, nusikaltimo priemonių ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų nustatymo, paieškos, įšaldymo, areštavimo ir konfiskavimo⁶⁵. Pamatiniame sprendime ES valstybės narės įpareigojamos nacionaliniuose teisės aktuose už pinigų plovimą numatyti ne trumpesnę nei 4 metų laisvės atėmimo bausmę, taip pat, kad kaip poveikio priemonė būtų taikomas konfiskavimas.

Kadangi galiojančiais dokumentais nebuvo pasiektas pakankamai veiksmingas tarpvalstybinis bendradarbiavimas, susijęs su konfiskavimu, 2005 m. vasario 24 d. buvo priimtas Tarybos pamatinis sprendimas 2005/212/TVR dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo⁶⁶.

Atsižvelgiant į tai, kad paminėti ES teisės aktai, priimti valstybių narių kompetencijos srityje, nėra skirti pinigų plovimo kriminalizavimui, todėl plačiau šiame darbe yra nenagrinėjami.

2. Lietuvos Respublikos teisės aktai

2.1. Pinigų plovimo sudėties atsiradimas ir vieta Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse

Kaip jau minėta anksčiau darbe, baudžiamoji atsakomybė už neteisėtas finansines operacijas pirmą kartą Baudžiamajame kodekse nustatyta Lietuvos Respublikos Seimui priėmus 1993 m. sausio 28 d. įstatymą Nr. I-57. Tuo metu galiojęs senasis Baudžiamasis kodeksas buvo papildytas nauju 162-5 straipsniu „Neteisėtos finansinės operacijos“, kuris numatė, kad finansinių operacijų su nusikalstamu būdu įgytomis lėšomis vykdymas, taip pat tokių lėšų naudojimas komercinei, ūkinei veiklai yra baudžiamas. Vėliau, Lietuvos Respublikos Seimo

⁶⁴ Joint Action of 3 December 1998 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on money laundering, the identification, tracing, freezing, seizing and confiscation of instrumentalities and the proceeds from crime // Oficialusis leidinys L. 1998, Nr. 333-1.

⁶⁵ Council Framework Decision of 26 June 2001 on money laundering, the identification, tracing, freezing, seizing and confiscation of instrumentalities and the proceeds of crime // Oficialusis leidinys L. 2001, Nr. 182-1.

⁶⁶ Oficialusis leidinys L. 2005, Nr. 68-49.

1994 m. liepos 19 d. priimtu įstatymu Nr. I-551⁶⁷, buvo pakeista Baudžiamojo kodekso struktūra, įvestas naujas 16 skirsnis „Nusikaltimai finansams“, o atsakomybė už neteisėtas finansines operacijas numatyta BK 326 straipsnyje. Straipsnio dispozicija liko nepakeista. 1997 m. birželio 26 d. įstatymu⁶⁸ buvo pakeista šio straipsnio redakcija ir straipsnis pavadintas „Pinigų plovimas“. Tokį pasikeitimą lėmė siekimas nacionalinės teisės aktus suderinti su tarptautinės teisės aktų nuostatomis, visų pirma, Lietuvos Respublikos Seimo su išlygomis ratifikuota 1990 m. Strasbūro konvencija. Pakeistos redakcijos BK 326 straipsnis numatė, kad baudžiama už operacijų nusikalstamu būdu įgytais pinigais atlikimą arba nusikalstamu būdu įgytų pinigų naudojimą komercinei, ūkinei veiklai, jei taip naudojant siekiama nuslėpti arba įteisinti tokius pinigus (pinigų plovimas). Minėtu pakeitimu pinigų plovimo sudėtis buvo papildyta naujais požymiais, t. y. siekimu nuslėpti arba įteisinti nusikalstamu būdu įgytus pinigus.

Šiuo metu galiojančiame Baudžiamajame kodekse⁶⁹ pinigų plovimo sąvokos nėra. Baudžiamoji atsakomybė už pinigų plovimą numatyta BK XXXII skyriaus „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai finansų sistemai“ 216 straipsnyje „Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas“⁷⁰.

2.2. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas ir jo santykis su Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu

Pinigų plovimo ir/ ar teroristų finansavimo prevencijos priemonės bei institucijas, atsakingas už pinigų plovimo ir/ ar teroristų finansavimo prevencijos priemonių įgyvendinimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (toliau – PPTFPI)⁷¹. PPTFPI nuostatos toliau detalizuojamos ir įgyvendinamos šiais poįstatyminiais teisės aktais:

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. birželio 5 d. nutarimas Nr. 562 „Dėl Kliento atliktų piniginių operacijų bei įtartinų ir neįprastų piniginių operacijų ir sandorių

⁶⁷ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo // Valstybės žinios. 1994, Nr. 60-1182.

⁶⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8⁽¹⁾, 35 ir 326 straipsnių pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 65-1534.

⁶⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

⁷⁰ „**216 straipsnis. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas**

1. Tas, kas siekdamas nuslėpti ar įteisinti savo paties ar kito asmens pinigus ar turtą, žinodamas, kad jie įgyti nusikalstamu būdu, atliko su tuo turtu ar pinigais ar jų dalimi susijusias finansines operacijas, sudarė sandorius ar naudojo juos ūkinėje, komercinėje veikloje ar melagingai nurodė, kad tai gauta iš teisėtos veiklos, baudžiamas laisvės atėmimu iki septynerių metų.

2. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo“.

⁷¹ Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1502.

registracijos žurnalų tvarkymo taisyklių patvirtinimo ir kliento veiklai būdingas didelės nuolatinės ir reguliarios pinigines operacijas apibūdinančio kriterijaus nustatymo⁷²;

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 9 d. nutarimas Nr. 677 „Dėl Kriterijų, kuriais vadovaujantis pinigine operacija ar sandoris laikomi įtartinais ar neįprastais, sąrašo ir Įtartinų piniginių operacijų ir sandorių sustabdymo ir informacijos apie įtartinas ar neįprastas pinigines operacijas ar sandorius pateikimo Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai prie Vidaus reikalų ministerijos tvarkos aprašo patvirtinimo“⁷³;

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugsėjo 24 d. nutarimas Nr. 942 „Dėl Kriterijų, kuriais vadovaujantis klientas laikomas keliančiu mažą pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo grėsmę, ir kriterijų, kuriais vadovaujantis laikoma, kad yra didelė pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo grėsmė, sąrašo, Kliento ir naudos gavėjo tapatybės, kelių tarpusavyje susijusių piniginių operacijų nustatymo taisyklių patvirtinimo ir informacijos apie pastebėtus galimo pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo požymius, Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo pažeidimus ir priemones, kurių buvo imtasi prieš pažeidėjus, pateikimo tvarkos nustatymo“⁷⁴;

- FNTT direktoriaus įsakymai dėl nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir teroristų finansavimui, patvirtinimo (Buhalterinės apskaitos ar mokesčių konsultavimo paslaugas teikiančioms įmonėms; Asmenims, kurie verčiasi ūkine komercine veikla, apimančią prekybą nekilnojamaisiais daiktais ar kitu turtu, kurio vertė viršija 15 000 Eurų ar atitinkamą sumą užsienio valiuta, jei atsiskaitoma grynaisiais pinigais; Finansinės nuomos (lizingo) davėjams; Pašto paslaugų teikėjams, teikiantiems vidaus ir tarptautinio pašto paslaugas; Patikos ir bendrovių steigimo ar administravimo paslaugų teikėjams; Notarams ir teisę atlikti notarinius veiksmus turintiems asmenims)⁷⁵;

- Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos, Lietuvos banko valdybos, Valstybinės lošimų priežiūros komisijos nutarimai dėl nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir teroristų finansavimui (Draudimo įmonėms ir draudimo brokerių įmonėms; Kredito įstaigoms; Azartinius lošimus organizuojančioms bendrovėms).

PPTFPĮ 2 straipsnio 17 dalyje yra pateikiama pinigų plovimo sąvoka, pagal kurią pinigų plovimas apibrėžiamas kaip:

1. Turto teisinės padėties pakeitimas arba turto perdavimas, žinant, kad šis turtas yra gautas iš nusikalstamos veikos arba dalyvaujant tokioje veikoje, siekiant nuslėpti arba

⁷² Valstybės žinios. 2008, Nr. 70-2653.

⁷³ Valstybės žinios. 2008, Nr. 82-3256.

⁷⁴ Valstybės žinios. 2008, Nr. 114-4348.

⁷⁵ FNTT // <http://www.fntt.lt/lt/95/113>; prisijungimo laikas: 2013-03-09.

užmaskuoti neteisėtą turto kilmę arba siekiant padėti bet kokiam nusikalstamoje veikoje dalyvaujančiam asmeniui išvengti teisinių šios veikos pasekmių;

2. Turto tikrojo pobūdžio, tikrosios kilmės, šaltinio, vietos, disponavimo, judėjimo, nuosavybės teisių arba su nuosavybe susijusių teisių nuslėpimas arba užmaskavimas, žinant, kad šis turtas yra gautas iš nusikalstamos veikos arba dalyvaujant tokioje veikoje;

3. Turto įgijimas, valdymas ar naudojimas, įgijimo (perdavimo) metu žinant, kad šis turtas gautas iš nusikalstamos veikos arba dalyvaujant tokioje veikoje;

4. Rengimasis, pasikėsinimas padaryti, bendrininkavimas darant bet kurią iš aukščiau nurodytų veikų⁷⁶.

PPTFPĮ nepateikia nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo sąvokos, bet ji vartojama įstatymo 5, 7 ir 14 straipsniuose. PPTFPĮ 2 straipsnio 23 dalyje pateikiama turto sąvoka, pagal kurią turtas, tai daiktai, pinigai, vertybiniai popieriai, kitos finansinės priemonės, kitas turtas bei turtinės teisės, intelektinės veiklos rezultatai, informacija, veiksmai ir veiksmų rezultatai, taip pat kitos turtinės ir neturtinės vertybės⁷⁷.

Autorius atkreipia dėmesį, kad pinigų plovimas Baudžiamajame kodekse ir PPTFPĮ apibrėžiamas skirtingai. BK 216 straipsnyje yra įtvirtinta pinigų plovimo, kaip nusikaltimo, sudėtis. Tad kyla klausimas – koks iš tiesų santykis tarp PPTFPĮ ir Baudžiamojo kodekso, aiškinant nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo sąvoką?

Baudžiamasis kodeksas yra pagrindinis baudžiamosios teisės šaltinis. Baudžiamosios teisės normos, kuriose formuluojamos elgesio taisyklės, yra priimamos, keičiamos ar naikinamos tik įstatymu⁷⁸. Baudžiamajame kodekse yra nustatomi ne tik visų nusikalstamų veikų požymiai, bet numatytos ir skirtingos bausmės už nusikalstamų veikų padarymą. Nėra nusikalstamų veikų, neįtrauktų į Baudžiamojo kodekso specialiąją dalį⁷⁹. Iš to kas parašyta seka, jog joks kitas įstatymas, tame tarpe ir PPTFPĮ, negali papildomai kriminalizuoti nusikalstamų veikų.

Nusikalstamos veikos sudėtį sudaro objektyvieji ir subjektyvieji požymiai, kurie apibūdina nusikalstamą veiką. Kiekviena grupė požymių apibūdina kiekvieną iš nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo elementą. Įstatymų leidėjas turi įtvirtinti įstatyme visus nusikalstamos veikos požymius. Nusikalstamos veikos objektyviosios pusės požymiai yra išdėstyti Baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies straipsniuose, tačiau kai kurios sudėties požymių savybės gali būti aptartos ir kituose teisės aktuose (blanketinės teisės normos)⁸⁰. Įvertinus

⁷⁶ Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1502.

⁷⁷ Ten pat.

⁷⁸ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2006. P.15.

⁷⁹ Ten pat, P.16-17.

⁸⁰ Abramavičius A., Baranskaitė A., Čepas A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1 – 98 straipsniai). 1 knyga. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P.27.

Baudžiamojo kodekso 216 straipsnyje įtvirtintus objektyviusius požymius, matome, kokios veikos yra laikomos nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimu. Nurodytame straipsnyje nėra jokių nuorodų į kitas teisės normas, tame tarpe ir į PPTFPĮ, todėl akivaizdu, kad 216 straipsnio dispozicija nėra blanketinė.

Palyginus PPTFPĮ 2 straipsnio 17 dalyje įvardintas nusikalstamas veikas pinigų plovimo srityje su Baudžiamojo kodekso 216 straipsniu, darytina išvada, jog turto įgijimas, valdymas ar naudojimas, įgijimo (perdavimo) metu žinant, kad šis turtas gautas iš nusikalstamos veikos arba dalyvaujant tokioje veikoje, pagal BK nėra laikomas nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimu. Baudžiamojo kodekso 216 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtintas svarbus požymis, norint asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn pagal šį straipsnį, tai **siekimas nuslėpti ar įteisinti** savo paties ar kito asmens pinigus ar turtą. Turto įgijimas, naudojimas arba realizavimas, žinant, kad tas turtas gautas nusikalstamu būdu užtraukia asmeniui baudžiamąją atsakomybę pagal Baudžiamojo kodekso XXVIII skyriaus „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“ 189 straipsnį „Nusikalstamu būdu gauto turto įgijimas arba realizavimas“⁸¹. 2006 m. ir 2012 m. MONEYVAL ekspertai atliko Lietuvos vertinimą ir pasiūlė padaryti Baudžiamojo kodekso pakeitimus, siekiant įvykdyti tarptautinius kovos su pinigų plovimu įsipareigojimus. Ekspertai rekomendavo Lietuvai BK 189 ir 216 straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų sudėčių sujungimą⁸².

Kaip jau buvo minėta anksčiau, PPTFPĮ paskirtis yra nustatyti pinigų plovimo ir/ ar teroristų finansavimo prevencijos priemones bei institucijas, atsakingas už tų priemonių įgyvendinimą. Tuo tarpu, Baudžiamasis kodeksas skirtas baudžiamosios teisės priemonėmis ginti žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus nuo nusikalstamų veikų⁸³. Darytina išvada, kad PPTFPĮ paskirtis yra siauresnė ir orientuota tik į pinigų plovimo prevencines priemones ir nenumato nusikalstamų veikų, nenustato baudžiamosios atsakomybės pagrindų bei sąlygų. Tačiau PPTFPĮ svarbus šiame darbe nagrinėjamu klausimu tuo, kad jame yra paaiškinami pinigų plovimo požymiai.

Autorius atkreipia dėmesį, kad PPTFPĮ pateikta pinigų plovimo sąvoka yra suderinta su tarptautinių sutarčių ir Europos Sąjungos teisės aktų nuostatomis. Tačiau Baudžiamojo kodekso 216 straipsnio dispozicija neapima turto įgijimo, naudojimo arba realizavimo, žinant kad tas turtas yra gautas nusikalstamu būdu, nors pagal tarptautinės bendruomenės supratimą tai laikoma pinigų plovimu.

⁸¹ Plačiau apie Baudžiamojo kodekso 189 ir 216 straipsnių atribojimo problemą kalbama darbo IV skyriuje.

⁸² Council of Europe // http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Countries/Lithuania_en.asp; prisijungimo laikas: 2013-04-09;

⁸³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 1 straipsnio 1 dalis // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

Apibendrinant šiame skyriuje pateiktą informaciją, galime teigti, kad tarptautinėse sutartyse ir Europos Sąjungos teisės aktuose pateikiamas pinigų plovimo apibūdinimas iš esmės nesikeitė. Su laiku keitėsi tik supratimas apie pinigų plovimo dalyką. Vienos konvencija pinigų plovimo dalyku laikė bet kurios rūšies materialų ar nematerialų, kilnojamą ar nekilnojamą turtą, taip pat juridinius dokumentus arba aktus, kurie liudijo teisę į tokį turtą, įgytą darant nusikalstamas veikas, išskirtinai susijusias su neteisėta prekyba narkotinėmis priemonėmis ir psichotropinėmis medžiagomis. Per 25 metus, nuo Vienos konvencijos priėmimo, predikacinių nusikaltimų ratas smarkiai išsiplėtė. Jau Strasbūro konvencija neribojo predikacinių nusikaltimų jokiais kriterijais, o ES teisės aktai leidžia valstybėms narėms pačioms pasirinkti būdus, kaip jos norėtų apibrėžti nacionalinėje teisėje predikacinius nusikaltimus. Trečioji pinigų plovimo direktyva numato tam tikrus tyčinius veiksmus, kaip minimalų standartą, kurie turi būti laikomi pinigų plovimu.

Kaip jau buvo minėta, PPTFPI pateikiama pinigų plovimo sąvoka yra suderinta su tarptautinės teisės aktų nuostatomis ir atitinka tose nuostatose nurodytus pinigų plovimo požymius, tačiau diskusiniu klausimu lieka tarptautinių sutarčių ir Lietuvos baudžiamosios teisės santykis ir jų taikymas. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo nusikaltimo sudėtis įtvirtinta Baudžiamojo kodekso 216 straipsnyje. O nusikalstamu būdu gauto turto įgijimo arba realizavimo nusikaltimo sudėtis įtvirtinta Baudžiamojo kodekso 189 straipsnyje. Tokiu būdu, turto įgijimas arba realizavimas, žinant kad jis yra gautas nusikalstamu būdu, nėra šiuo metu laikomas nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimu. Pagal tarptautinius teisės aktus, turto įgijimas, valdymas ar naudojimas, žinant, kad šis turtas yra įgytas nusikalstamu būdu, įvardinamas kaip pinigų plovimas. Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje konstatuojama, kad įsigaliojusias, taip pat laikinai taikomas Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis Lietuvos Respublikoje privaloma vykdyti⁸⁴. To paties straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad jei įsigaliojusi ratifikuota Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis nustato kitokias normas negu Lietuvos Respublikos įstatymai, kiti teisės aktai, galiojantys šios sutarties sudarymo metu arba įsigalioję po šios sutarties įsigaliojimo, taikomos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutarties nuostatos⁸⁵. Lietuva, stodama į tarptautines organizacijas, įsipareigojo suderinti savo teisės aktus su šių organizacijų teisės aktais. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad nagrinėjamu atveju galima įstatymų kolizija. Tačiau, autoriaus nuomone, turto įgijimo arba realizavimo, žinant kad jis yra gautas nusikalstamu būdu, nebuvimas nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimu, nesukelia tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų kolizijos. PPTFPI, kaip pagrindinis Lietuvos Respublikos įstatymas, kuris reglamentuoja pinigų

⁸⁴ Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1948.

⁸⁵ Ten pat.

plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos veiklą, įtvirtina pinigų plovimo sąvoką, atitinkančią tarptautinius ir ES teisės aktus. Kaip jau buvo minėta, PPTFPI nenumato nusikalstamų veikų, nenustato baudžiamosios atsakomybės pagrindų bei sąlygų. Pagal tarptautinių teisės aktų privalomas nuostatas, valstybių nacionaliniuose teisės aktuose anksčiau nurodytos veikos turi būti laikomos nusikaltimais. Baudžiamasis kodeksas nurodytas veikas kriminalizuoja Specialioje dalyje. Be to, BK Bendroje dalyje numatyta, kad baudžiamojon atsakomybėn asmenys yra traukiami tiek už rengimąsi, tiek už pasikėsinimą plauti pinigus, tiek už pinigų plovimą bendrininkaujant, kas yra numatyta visuose anksčiau paminėtų tarptautinių teisės aktų reikalavimuose. Baudžiamojo kodekso 189 ir 216 straipsniuose numatyta ir juridinių asmenų atsakomybė. Tad galima konstatuoti, kad tarptautiniai teisės aktai Lietuvos nacionalinėje teisėje, apibrėžiant pinigų plovimo sąvoką bei kriminalizuojant nusikalstamas veikas dėl neteisėtu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo yra įgyvendinami iš esmės tinkamai.

Tarptautiniuose ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose pinigų plovimas gali būti padaromas veikiant tik tiesiogine tyčia, t. y. kaltininkas, darydamas šią nusikalstamą veiką, suvokia, kad jis savo veiksmais legalizuoja nusikalstamu būdu įgytus pinigus ar kitą turtą, ir nori tai daryti.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, tarptautiniuose teisės aktuose yra numatyta, kad tikslas, ketinimas ir žinojimas, kaip būtini pinigų plovimo požymiai, gali būti nustatomi iš objektyvių, faktinių aplinkybių. Tarptautiniuose teisės aktuose nustatyta, kad turto perdavimas ar pakeitimas turi būti atliekamas, žinant, kad toks turtas yra nusikalstamu būdu įgytos pajamos, siekiant nuslėpti ar užmaskuoti neteisėtą turto kilmę arba padėti bet kuriam asmeniui, dalyvaujančiam darant predikatinį nusikaltimą, išvengti teisinių šios veikos pasekmių, o turto tikrosios kilmės, šaltinio, vietos, disponavimo juo, judėjimo, nuosavybės teisių ar su nuosavybe susijusių teisių nuslėpimas arba užmaskavimas atliekamas, žinant, kad šis turtas yra įgytas nusikalstamu būdu. Gali susidaryti įspūdis, kad turto tikrosios kilmės, šaltinio, vietos, disponavimo juo, judėjimo, nuosavybės teisių ar su nuosavybe susijusių teisių nuslėpimas arba užmaskavimas turi būti atliekamas *žinant*, kad šis turtas yra įgytas nusikalstamu būdu, tačiau tikslas šiuo atveju jau nėra būtinuoju požymiu. Pagal Baudžiamojo kodekso 216 straipsnį žinojimas ir tikslas yra būtini visoms pinigų plovimo sudėties objektyviojoje pusėje numatytiems veikoms. Gali susidaryti įspūdis, kad tarptautiniuose teisės aktuose tikslas yra formuluojamas plačiau nei BK, tačiau labiau išigilinus į tarptautinių teisės aktų ir BK nuostatas, pamatysime, kad tikslo reikšmė iš esmės tapati.

Išnagrinėjus tarptautiniuose teisės aktuose ir PPTFPI pateiktas turto sąvokas, kyla tam tikrų neiškumų. Pinigų plovimo dalykas pagal tarptautinius teisės aktus yra suprantamas kaip bet kokia nauda, kuri gauta atliekant predikatinį nusikaltimą ir, kuri patenka į turto sąvoką.

Turtas tarptautiniuose ir ES teisės aktuose yra suvokiamas kaip bet koks fizinis arba ne fizinis, kilnojamas arba nekilnojamas, materialus arba nematerialus ir bet kokios formos, įskaitant *elektronines ar skaitmenines*⁸⁶, turtas, teisiniai dokumentai arba priemonės, įrodantys nuosavybės teisę į šį turtą arba su juo susijusias teises. Pagal Baudžiamąjį kodeksą pinigų plovimo dalyku laikomi tik nusikalstamu būdu įgyti pinigai ar kitas turtas. PPTFPĮ turtas aiškinamas kaip daiktai, pinigai, vertybiniai popieriai, kitos finansinės priemonės, kitas turtas bei turtinės teisės, intelektinės veiklos rezultatai, informacija, veiksmai ir veiksmų rezultatai, taip pat kitos turtinės ir neturtinės vertybės. Iš PPTFPĮ pateiktos turto sąvokos nėra visiškai aišku kas turima omeny turtu laikant veiksmus ar veiksmų rezultatus. Taip pat nėra aišku, ar pagal pateiktą sąvoką turtu yra laikomi teisiniai dokumentai arba priemonės, įrodantys nuosavybės teisę į turtą arba su juo susijusias teises.

⁸⁶ Trečioji pinigų plovimo direktyva papildė šiais požymiais prieš tai tarptautiniuose ir ES teisės aktuose pateikiamą turto sąvoką.

III. NUSIKALSTAMU BŪDU ĮGYTŲ PINIGŲ AR TURTO LEGALIZAVIMAS IR JO BAUDŽIAMASIS TEISINIS VERTINIMAS

1. Pinigų plovimo sudėties objektyvieji požymiai

Organizuotas nusikalstamumas nebėra istoriškai ir teritoriškai ribojamas reiškinys: kai kuriuose Pietų Europos regionuose gyvuojančios tradicinės mafijos tipo organizacijos pamažu išplėtė savo veiklos sritį, pasinaudamos ekonomikos globalizacijos ir naujų technologijų teikiamomis galimybėmis, sudarydamos sąjungas su kitų šalių, taip pat kituose žemynuose veikiančiomis nusikaltėlių grupuotėmis ir pasidalydamos rinkas bei įtakos sferas, taigi turėdamos galimybę pasitelkti daugelį nusikalstamos veiklos būdų ir gauti pelno. Todėl jų poveikis ekonomikai, visuomenei ir vietos institucijoms vis labiau apčiuopiamas įvairiose plotmėse. Šiais laikais organizuotas nusikalstamumas tapo pasaulinio masto ekonominiu subjektu, kuris veikia turėdamas didžiulių neteisėtų konkurencinių pranašumų ir, pasitelkdamas apgaulę, iškreipia teisėtą ekonomiką.

Baudžiamojo kodekso 216 straipsnyje numatytu nusikaltimu yra kėsiniama į šalies finansų ir kredito sistemas, sudaromos prielaidos iškreipti realią valstybės finansų ir kredito padėtį. Taip pat nurodytame straipsnyje numatytu nusikaltimu skatinami infliaciniai procesai vastybėje, dėl ko gali kilti grėsmė visos finansų ir kredito sistemos stabilumui. Tokiu atveju, tiesioginis minimo nusikaltimo objektas yra valstybės finansų ir kredito sistemos apsaugos interesai⁸⁷. Remiantis BK 216 straipsniu, nusikaltimo dalyku yra nusikalstamu būdu įgyti pinigai ir kitas turtas. Jeigu pinigai ar kitas turtas yra gauti kitais neteisėtais būdais ar veiksmais (pvz., padarant administracinę teisės pažeidimą, civilinį deliktą ar pan.), šių pinigų ar kito turto legalizavimas nesudaro BK 216 straipsnio sudėties⁸⁸. Baudžiamasis kodeksas neapibrėžia pinigų ir turto sąvokų. Pinigų sąvoka yra pateikta Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.100 straipsnyje⁸⁹ ir PPTFPĮ 2 straipsnio 15 dalyje, pagal kurią pinigai yra Lietuvos banko išleidžiami banknotai, monetos ir lėšos sąskaitose, kitų valstybių išleidžiami banko bilietai, valstybės išdo bilietai, monetos ir lėšos sąskaitose, kurie yra teisėta atsiskaitymo priemonė, kitos piniginę išraišką turinčios mokėjimo priemonės⁹⁰. Pinigais, kaip nusikaltimo dalyku, taip pat pripažįstami kelių valstybių bendrai išleisti ir naudojami banko bilietai – eurai. Visai neseniai

⁸⁷ Abramavičius A., Aidukas M., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213 – 330 straipsniai). 3 knyga. Vilnius: Registrų centras, 2010. P.44.

⁸⁸ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2013 m. sausio 11 d. įsakymo Nr. I-8 „Dėl rekomendacijų dėl nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo ikiteisminio tyrimo patvirtinimo“ 4 punktas // Valstybės žinios. 2013, Nr. 5-209.

⁸⁹ Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁹⁰ Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1502.

Lietuvos Respublikos teisėje įtvirtintas terminas – elektroniniai pinigai⁹¹. Vadovaujantis PPTFPĮ anksčiau pateikta turto sąvoka, pinigai patenka į turto sąvoką ir yra sudėtine turto dalimi, tad kitu turtu reikėtų vadinti įvairius daiktus, vertybinius popierius, kitą turtą ir turtines teises, intelektinės veiklos rezultatus, informaciją, kitas turtines ir neturtines vertybes.

Kaip jau buvo minėta, Baudžiamojo kodekso 216 straipsnio nusikaltimo dalyku pinigai ir kitas turtas gali būti tik tada, kai jie įgyti nusikalstamu būdu. Tokiu atveju, nusikalstamos veikos kvalifikavimui jokios reikšmės neturi – kokia nusikalstama veika yra padaryta, iš kurios yra gauti pinigai ir turtas. Pinigai ar turtas turi būti gauti iš nusikalstamos veiklos, t. y. padarant tiek nusikaltimą, tiek ir baudžiamąjį nusižengimą. Tai yra būtina sąlyga, kad kiltų baudžiamoji atsakomybė. Vilniaus apygardos teismas baudžiamojoje byloje Nr. 1-95/2005 m. nustatė, kad: „Pil. A. S., neturėdamas Suomijos koncerno „Nokia“ leidimo prekiauti „Nokia“ mobiliųjų telefonų, kurie yra pramoninės nuosavybės objektai ir kuriems taikomas patentų teisės normos, detalėmis, laikotarpiu nuo 2003-01-14 iki 2004-10-28 vertėsi „Nokia“ ir kitų markių mobiliųjų telefonų detalių prekyba, išsiųsdamas prekes iš Vilniaus per skubaus pašto paslaugas teikiančią įmonę UAB „TNT“ pirkėjams į Kiniją, Taivanį bei per tyrimo metu nenustatytą asmenį – į Rusiją. Per nurodytą laikotarpį veikdamas neteisėtu būdu A. S. atliko 53 siuntimus“⁹². Šiuo atveju teismas pripažino, jog A. S. išsiuntęs tiksliai nenustatytą skaičių siuntų per nenustatytą asmenį gavo 634 877 25 JAV dolerių (1 788 689 75 litų) pajamų bei nesumokėjo 268 296 77 litų pajamų mokesčio, t. y. versliškai ir stambiu mastu neteisėtai, t. y. norminių aktų nustatyta tvarka, neįregistravęs individualios veiklos, netvarkydamas buhalterinės apskaitos bei nesumokėdamas privalomų mokesčių, taip pat negavęs pramoninės nuosavybės objekto savininko leidimo, vertėsi ūkine komercine veikla. Vėliau buvo nustatyta, jog A. S. legalizavo nusikalstamu būdu įgytus pinigus norėdamas nuslėpti lėšas, gaunamas iš neteisėtos ūkinės-komercinės veiklos, pasireiškusios mobiliųjų telefonų detalių prekyba, neįregistravus individualios veiklos, netvarkant buhalterinės apskaitos, nemokant pajamų mokesčio, be pramoninės nuosavybės savininko leidimo prekiaujant „Nokia“ mobiliųjų telefonų detalėmis. Vėliau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) konstatavo, kad „A. S. komercinė veikla parduodant mobiliųjų telefonų detales pripažinta nusikalstama, todėl ir pajamos, gautos iš tokios veikos, laikomos nusikalstamu būdu įgytomis pajamomis. Teismai pagrįstai nurodė, kad A. S. atliko įvairias finansines operacijas siekdamas įteisinti nusikalstamu būdu įgytus pinigus. Jis naudojo įvairių asmenų sąskaitomis siekdamas nuslėpti ne tik neteisėtų pajamų šaltinius, bet ir save patį, kaip neteisėto verslo vykdytoją“⁹³.

⁹¹ Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių įstaigų įstatymo 2 straipsnio 1 dalis // Valstybės žinios. 2011, Nr. 163-7759.

⁹² Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-95/2005.

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-515/2006.

BK 216 straipsnis taikomas neatsižvelgiant į tai, ar asmuo nuteistas už pagrindinės (pirminės) nusikalstamos veikos, kurią padarius gauti pinigai ar kitas turtas, padarymą. BK 216 straipsnyje numatyta veika gali būti įrodinėjama ir tame pačiame ikiteisminiame tyrime, kurio metu atskleidus pagrindinę (pirminę) nusikalstamą veiką taip pat nustatoma, kad iš šios veikos gauti pinigai ar kitoks turtas buvo legalizuoti, ir atskirai, kai nustatoma, kad civilinėje apyvartoje cirkuliuojantis turtas yra ankstesnių teismų sprendimais pripažintas gautu iš nusikalstamos veikos. BK 216 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką tiriant atskirai nuo pagrindinės (pirminės) nusikalstamos veikos, legalizuotų pinigų bei turto nusikalstama prigimtis dažniausiai grindžiama įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu, priimtu dėl pagrindinės (pirminės) nusikalstamos veikos, tačiau nuosprendis dėl pagrindinės (pirminės) nusikalstamos veikos nėra vienintelė būtina sąlyga legalizuotų pinigų bei turto nusikalstamai prigimčiai nustatyti. Jeigu nuosprendis dėl pagrindinės nusikalstamos veikos negali būti priimtas dėl tam tikrų priežasčių (mirė pagrindinę (pirminę) nusikalstamą veiką padaręs asmuo, suėjo apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatis, nenustatytas nusikalstamą veiką padaręs asmuo ir pan.), tiriant nusikalstamą veiką dėl nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo turi būti surinkta pakankamai duomenų, neabejotinai patvirtinančių, kad pinigai ar kitas turtas gauti iš nusikalstamos veikos ir kad asmuo žinojo apie tai ir, legalizuodamas pinigus ar kitą turtą, atliko vieną iš BK 216 straipsnio dispozicijoje numatytų alternatyvių veiksmų⁹⁴. Varšuvos konvencijos 9 straipsnio 5 dalyje yra numatyta, kad konvencijos šalys privalo užtikrinti, jog predikatinio nusikaltimo apkaltinamasis nuosprendis nebūtų sąlyga tam, kad asmuo būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už pinigų plovimą (angl. *Each Party shall ensure that a prior or simultaneous conviction for the predicate offence is not a prerequisite for a conviction for money laundering*)⁹⁵.

Pinigų ar kito turto kilmės neaiškumas nėra pagrindas išvadai, kad jie yra įgyti nusikalstamu būdu. Būtina nustatyti sąsają tarp pinigų ar kito turto gavimo ir nusikalstamos veikos. Nenustačius pinigų ar kito turto nusikalstamos kilmės, tačiau esant pagrindui manyti, kad pinigai ar kitas turtas įgyti neteisėtu būdu, turi būti sprendžiama dėl veikos kvalifikavimo pagal BK 189¹ straipsnį (Neteisėtas praturtėjimas)⁹⁶.

BK 216 straipsnyje numatyto nusikaltimo objektyviają pusę išreiškia tam tikri alternatyvūs veiksmai:

⁹⁴ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2013 m. sausio 11 d. įsakymo Nr. I-8 „Dėl rekomendacijų dėl nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo ikiteisminio tyrimo patvirtinimo“ 6 punktas // Valstybės žinios. 2013, Nr. 5-209.

⁹⁵ Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism // <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Word/198.doc>; prisijungimo laikas: 2013-03-09.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2013 m. sausio 11 d. įsakymo Nr. I-8 „Dėl rekomendacijų dėl nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo ikiteisminio tyrimo patvirtinimo“ 7 punktas // Valstybės žinios. 2013, Nr. 5-209.

1. Finansinių operacijų su nusikalstamu būdu įgytais pinigais ar turtu atlikimas;
2. Sandorių su nusikalstamu būdu įgytais pinigais ar turtu sudarymas;
3. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto naudojimas ūkinei, komercinei veiklai;
4. Melagingas nurodymas, kad nusikalstamu būdu įgyti pinigai ar turtas yra gauti iš teisėtos veiklos⁹⁷.

Finansinių operacijų su nusikalstamu būdu įgytais pinigais ar turtu atlikimas. PPTFPĮ 2 straipsnio 16 dalis numato, kad pinigine operacija, tai bet koks pinigų mokėjimas, perdavimas ar gavimas, išskyrus įmokas valstybės ir savivaldybių institucijoms, kitoms biudžetinėms įstaigoms, Lietuvos bankui, valstybės ar savivaldybių fondams, užsienio valstybių diplomatinėms atstovybėms ar konsulinėms įstaigoms arba atsiskaitymą su šiais subjektais⁹⁸. Finansinės operacijos, tai viena iš finansinių paslaugų rūšių. Tokios finansinės operacijos turi būti atliekamos su nusikalstamu būdu įgytais pinigais.

Sandorių su nusikalstamu būdu įgytais pinigais ar turtu sudarymas. CK 1.63 straipsnio 1 dalis numato, kad sandoriais laikomi asmenų veiksmai, kuriais siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas⁹⁹. Sandoriai gali būti vienašaliai (pvz. nusikalstamu būdu įgyto turto dovanojimas) ir daugiašaliai (pvz. nusikalstamu būdu įgyto turto pardavimas). Pareiga sustabdyti įtartinas ar neįprastas pinigines operacijas ar sandorius¹⁰⁰ ir pranešti apie tai FNTT yra nustatyta PPTFPĮ 14 straipsnyje. Finansų įstaigos¹⁰¹ ir kiti subjektai¹⁰², nustatę, kad kliento atliekama pinigine operacija ar sandoris gali būti susiję su pinigų plovimu ir/ ar teroristų finansavimu ir atitinka bent vieną iš nustatytų kriterijų, kuriais vadovaujantis pinigine operacija ar sandoris laikomi įtartinais, privalo iš karto sustabdyti šią operaciją ar sandorį ir ne vėliau kaip per 3 darbo valandas apie šią operaciją ar sandorį, nepaisydami pinigines operacijos ar sandorio sumos, pranešti FNTT, o advokatai ar advokatų padėjėjai – Lietuvos advokatūrai. Kriterijai, kuriais vadovaujantis pinigine operacija ar sandoris laikomi įtartinais, yra nustatyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 9 d. nutarimu Nr. 677¹⁰³. Šiame nutarime yra nustatyta 30 įtartinų operacijų kriterijų. Pinigine operacija ar

⁹⁷ Abramavičius A., Aidukas M., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213 – 330 straipsniai). 3 knyga. Vilnius: Registrų centras, 2010. P.45.

⁹⁸ Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1502.

⁹⁹ Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

¹⁰⁰ PPTFTĮ 2 straipsnio 9 dalyje pateikiama įtartinos pinigines operacijos ar sandorio sąvoka - pinigine operacija ar sandoris, atitinkantys bent vieną iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytų kriterijų, kuriais vadovaujantis laikoma, kad pinigine operacija ar sandoris yra įtartini, ir kurie gali būti susiję su pinigų plovimu ir (ar) teroristų finansavimu.

¹⁰¹ Finansų įstaigos sąvoka pateikiama PPTFPĮ 2 straipsnio 8 dalyje.

¹⁰² Subjektų sąrašas pateikiamas PPTFPĮ 2 straipsnio 10 dalyje.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 9 d. nutarimas Nr. 677 „Dėl Kriterijų, kuriais vadovaujantis pinigine operacija ar sandoris laikomi įtartinais ar neįprastais, sąrašo ir įtartinų piniginių operacijų ir sandorių sustabdymo ir informacijos apie įtartinas ar neįprastas pinigines operacijas ar sandorius pateikimo Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai prie Vidaus reikalų ministerijos tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 82-3256.

sandoris laikomi neįprastais, jeigu nustatomi bent vieno iš nutarime nurodytų kriterijų požymiai, tačiau jų nepakanka tam, kad pinigine operacija ar sandoris atitiktų kriterijų ir būtų pripažinti įtartinais. Finansų įstaigos ir kiti subjektai, atlikdami nuolatinę kliento dalykinių santykių stebėseną, įskaitant sandorių, kurie sudaryti tokių santykių metu, tyrimą, privalo atkreipti dėmesį į tokią veiklą, kuri, jų nuomone, dėl savo pobūdžio gali būti susijusi su pinigų plovimu ir/ ar teroristų finansavimu, ir ypač į sudėtingus ar neįprastai didelius sandorius ir visas neįprastas sandorių struktūras, kurios neturi akivaizdaus ekonominio ar matomo teisėto tikslo, ir dalykinius santykius ar pinigines operacijas su klientais iš trečiųjų valstybių, kuriose pinigų plovimo ir/ ar teroristų finansavimo prevencijos priemonės nepakankamos ar neatitinka tarptautinių standartų, ir turi informuoti FNTT apie atliekamas, atliktas ar mėginamas atlikti pinigines operacijas ir sandorius, kurie, jų manymu, gali būti susiję su pinigų plovimu ir/ ar teroristų finansavimu, nors jie neatitinka nė vieno sąraše nurodytų kriterijų.

Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto naudojimas ūkinei, komercinei veiklai. Tai bet koks tokio nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto tiesioginis ar netiesioginis investavimas į bet kokios rūšies įmonių ar kitų ūkio subjektų veiklą. Tiesioginis pinigų ar turto investavimas suprantamas kaip pvz., įsigijimas įmonių išleidžiamų vertybinių popierių ar šios įmonės dalies arba jos turto ar verslo dalies. Netiesioginis pinigų ar turto investavimas suprantamas kaip pvz. iš nusikalstamų lėšų įgyto turto (žemės, pastatų, įrenginių) tapimas teisėtai įgyto turto sudėtine dalimi.

Melagingas nurodymas, kad nusikalstamu būdu įgyti pinigai ar turtas yra gauti iš teisėtos veiklos. Tai tikrovės neatitinkantis asmens pranešimas ar patvirtinimas, jog nusikalstamu būdu gauti pinigai ar turtas yra gauti iš teisėtos veiklos. Paprastai, tai turi būti nurodoma deklaracijoje, nustatyta tvarka patvirtintoje ataskaitoje ar kitame dokumente, kuriame įrašomi duomenys apie asmens pajamas, pelną, turtą ar jų naudojimą, ir šie dokumentai turi būti pateikti valstybės įgaliotai institucijai. Kad turtas ar pinigai gauti iš nusikalstamos veiklos, paprastai melagingai nurodoma deklaruojant turtą ar pajamas, teikiant finansinę ataskaitą mokesčių inspekcijai ir valstybės įmonei „Registrų centras“. Autorius pastebi, kad neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimas yra baudžiamas pagal BK 220 straipsnį. Tokiais atvejais, kai dokumentuose melagingai nurodomi duomenys apie pinigų ar turto tariamą įgyjimą iš teisėtos veiklos, veika turi būti kvalifikuojama pagal Baudžiamojo kodekso 216 straipsnį, o taip pat asmens veiksmus papildomai reikėtų kvalifikuoti remiantis BK 220 straipsniu kaip neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimą. D. Prapiestis mano, kad šio veiksmo nurodymas

yra perteklinis, nes anksčiau išvardytais alternatyviais veiksmais stengiamasi nuslėpti ar nurodyti, kad pinigai ar turtas gauti iš teisėtos veiklos¹⁰⁴.

Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo būdai gali būti labai įvairūs ir šiam nusikaltimui kvalifikuoti reikšmės neturi. Baudžiamojo kodekso 216 straipsnyje numatyto nusikaltimo sudėtis yra formalioji¹⁰⁵. Nusikaltimas laikomas baigtu nuo bent vienos iš alternatyvių veikų atlikimo momento. Nusikaltimo baigtumui nustatyti neturi reikšmės, ar pavyko nusikalstamu būdu įgytus pinigus ar turtą legalizuoti ir panaikinti jų neteisėtą kilmę, ar kaltininkas galėjo tokiais pinigais ar turtu disponuoti kaip teisėtai gautais¹⁰⁶. Tai, kad atlikus veiksmą, sudarius sandorį ir pan. pinigų, jų dalies ar turto legalizuoti nepavyko arba tai, kad legalizavus pinigus, jų dalį ar turtą jais nespėta, nesugebėta ir pan. pasinaudoti, veikos kvalifikacijos nekeičia, bet turi reikšmės skiriant bausmę¹⁰⁷.

Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas pagal BK 11 straipsnį yra priskiriamas prie sunkių nusikaltimų. Asmuo yra traukiamas baudžiamojon atsakomybėn ne tik už pasikėsinimą padaryti sunkų nusikaltimą (BK 22 str.), bet ir už rengimąsi legalizuoti „juodus“ pinigus ar turtą (BK 21 str.).

2. Pinigų plovimo sudėties subjektyvieji požymiai

Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo subjektyviajai pusei yra būdinga tiesioginė tyčia. Asmuo suvokia, kad jis legalizuoja nusikalstamu būdu įgytus pinigus ar turtą ir to siekia (BK 15 straipsnio 2 dalies 1 punktas). Būtinai BK 216 straipsnyje numatyto nusikaltimo subjektyviosios pusės požymis yra tikslas – ketinimas nuslėpti ar įteisinti nusikalstamu būdu įgytus pinigus ar turtą. Tikslas, tai asmens trokštamas rezultatas, kurio siekiama darant nusikalstamą veiką. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas nulemia tokius veiksmus, kurių alternatyvą nurodo BK 216 straipsnio dispozicija. Kaltininkas atlikdamas su nusikalstamu būdu įgytais pinigais ar turtu ar jų dalimi susijusias finansines operacijas, sudarydamas sandorius, naudodamas juos ūkinėje, komercinėje veikloje, melagingai nurodydamas, kad tai gauta iš tariamos teisėtos veiklos, turi ne tik žinoti, kad pinigai ar turtas yra

¹⁰⁴ Prapiestis D. Galimybė sujungti Baudžiamojo kodekso 189 ir 216 straipsniuose įtvirtintas nusikalstamų veikų sudėtis // ten pat. P.80.

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2013 m. sausio 11 d. įsakymo Nr. I-8 „Dėl rekomendacijų dėl nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo ikiteisminio tyrimo patvirtinimo“ 12 punktas // Valstybės žinios. 2013, Nr. 5-209.

¹⁰⁶ Abramavičius A., Aidukas M., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213 – 330 straipsniai). 3 knyga. Vilnius: Registrų centras, 2010. P.46.

¹⁰⁷ Prapiestis D. Galimybė sujungti Baudžiamojo kodekso 189 ir 216 straipsniuose įtvirtintas nusikalstamų veikų sudėtis // ten pat. P.81.

įgyti nusikalstamu būdu, bet ir siekti nuslėpti ar įteisinti savo paties ar kito asmens neteisėtai įgytus pinigus ar turtą. Būtent siekis nuslėpti, užmaskuoti tikrąją pinigų ar kito turto kilmę, jų gavimo šaltinį yra šio nusikaltimo esmė ir leidžia jį atskirti nuo kitų panašių nusikalstamų veikų. Nesant šios nusikalstamos veikos sudėties požymio, asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal Baudžiamojo kodekso 189 straipsnį už nusikalstamu būdu gauto turto įgijimą arba realizavimą. Būtent tai, dėl BK 216 straipsnio taikymo, LAT konstatavo baudžiamojoje byloje Nr. 2K-467/2012: „Kalbant apie subjektyvius požymius, pažymėtina, kad nagrinėjamai nusikalstamai veikai būdinga tiesioginė tyčia, kuri apima ne tik suvokimą, kad minėtos finansinės operacijos ir sandoriai atliekami su nusikalstamu būdu įgytu turtu ar pinigais, taip pat norą taip veikti, bet ir siekį nuslėpti tikrąją tų pinigų ir kitokio turto kilmę arba juos įteisinti. Toks siekis atskleidžia šios nusikalstamos veikos esmę ir leidžia ją atskirti nuo kitų panašių nusikalstamų veikų (kasacinė nutartis Nr. 2K-7-96/2012). Todėl vien tik formalus nustatymas, kad buvo atliktas vienas ar kitas sandoris su nusikalstamu būdu gautu turtu, pavyzdžiui, kad toks turtas buvo parduotas, nesuteikia pagrindo kvalifikuoti veiką pagal šį BK straipsnį (kasacinė nutartis Nr. 2K-135/2012)¹⁰⁸. Autoriaus nuomone, subjektyvioji pinigų plovimo pusė Baudžiamajame kodekse yra suformuluota pakankamai sudėtingai, nes nustatant kaltę nepagrįstai yra apsunkinamas įrodinėjimas, kadangi turi būti įrodyta, jog asmuo **žinojo**, kad turtas įgytas nusikalstamu būdu, ir siekė tokį turtą nuslėpti ar įteisinti. LAT baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-330/2011 pakeitė Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. sausio 3 d. nuosprendį, panaikindamas jo dalį, kuriuo E. P. ir F. L. nuteisti pagal BK 216 straipsnio 1 dalį¹⁰⁹. LAT savo 2011 m. lapkričio 8 d. nutartyje konstatavo, kad „Įstatymų leidėjas minėto straipsnio dispozicijoje nustatė šio nusikaltimo subjektyvius požymius – kaltininkas, įteisindamas pinigus ar turtą, turi žinoti, kad jie įgyti nusikalstamu būdu. Ši aplinkybė byloje turi būti įrodyta. Byloje nėra jokių duomenų, kad F. L., prieš įgydamas dyzelinį kurą, žinojo, kad šis gautas nusikalstamu būdu. Akivaizdu, kad F. L., prieš įgydamas dyzelinį kurą, suvokė, kad šis gautas neteisėtu būdu, nes pardavėjas neturėjo jokių dokumentų, tačiau ši aplinkybė savaime nereiškia, kad F. L. suvokė, jog kuras gautas nusikalstamu būdu. Beje, apeliacinės instancijos teismas savo nuosprendžio aprašomojoje dalyje vartoja abi sąvokas, - tai, kad dyzelinis kuras buvo gautas ir neteisėtu būdu, ir nusikalstamu būdu; tokių prieštaravimų teismo nuosprendyje neturi būti. Taigi nėra jokio teisinio pagrindo teigti, kad F. L. veiksmuose yra BK 216 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo sudėtis“¹¹⁰. FATF antroje

¹⁰⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-467/2012.

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-7-330/2011.

¹¹⁰ Ten pat.

rekomendacijoje yra nurodyta, kad tikslas ir žinojimas turi būti įrodyti pinigų plovimo nusikalstamoje veikoje ir gali būti numanomi iš objektyvių aplinkybių¹¹¹.

Iki BK 216 straipsnio 1 dalies pakeitimo, kuris buvo padarytas 2004 m. sausio 29 d. įstatymu Nr. IX-1992¹¹², pinigų plovimo sudėties objektyvioji pusė buvo siauresnė ir nereikėjo įrodinėti kaltininko žinojimo, kad pinigai ar turtas yra įgyti nusikalstamu būdu.

Šio nusikaltimo subjektu gali būti pakaltinamas fizinis asmuo, sulaukęs 16 metų, taip pat ir juridinis asmuo (BK 20 str.). Pinigus ar turtą legalizuojantis asmuo nebūtinai turi būti tas pats asmuo, kuris padarė nusikalstamą veiką, iš kurios buvo gauti „juodieji“ pinigai ar turtas. Baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimą kyla tiek už savo paties, tiek ir už kitų asmenų nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimą. Iš BK 216 straipsnyje numatyto nusikaltimo sudėties subjektyviųjų požymių matyti, kad asmuo privalo suprasti, jog legalizuojami pinigai ar turtas yra gauti nusikalstamu būdu, ir dėl tos priežasties turi stengtis ir siekti nuslėpti jų kilmę. D. Prapiestis¹¹³, abejojama, ar jaunesni nei 18 metų asmenys turi pakankamai galimybių tai suvokti. Abejonė grindžiama tuo, kad tam tikrais atvejais jaunesni nei 18 metų asmenys negali eiti tam tikrų pareigų (pvz. kai legalizavimą vykdo banko darbuotojas ir pan.), taip pat asmenys turi turėti toms pareigoms eiti reikalingą išsilavinimą. Todėl šio nusikaltimo subjektu paprastai gali būti ne jaunesni nei 18 metų asmenys¹¹⁴.

Jei asmuo dalyvavo predikatinio nusikaltimo įvykdyje, įgyjant „juodus“ pinigus ar turtą, taip pat dalyvavo juos legalizuojant, tai tokio asmens veika turėtų būti kvalifikuojama kaip realioji nusikaltimų sutaptis¹¹⁵. Jeigu pinigų plovimas atliekamas asmenims bendrininkaujant, tai kelių asmenų bendrai veikiant padarytos veikos, priklausomai nuo bendrininkavimo formos ir bendrininkų vaidmens, papildomai kvalifikuojamos pagal BK 24 – 26 straipsnius. Jeigu pinigų plovimas atliekamas nusikalstamo susivienijimo, tai veikos papildomai kvalifikuojamos pagal BK 249 straipsnį, be papildomos nuorodos į nurodytus BK straipsnius dėl bendrininkavimo ir bendrininkų rūšių, bendrininkavimo formų ir bendrininkų baudžiamosios atsakomybės.

¹¹¹ International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism Proliferation – the FATF Recommendations // ten pat; prisijungimo laikas: 2013-03-09.

¹¹² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 13, 162, 191, 196, 197, 203, 206 216, 219, 221, 309 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 198⁽¹⁾ ir 198⁽²⁾ straipsniais įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 25-760.

¹¹³ Prapiestis D. Galimybė sujungti Baudžiamojo kodekso 189 ir 216 straipsniuose įtvirtintas nusikalstamų veikų sudėtis // ten pat. P.81.

¹¹⁴ Ten pat.

¹¹⁵ Abramavičius A., Aidukas M., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213 – 330 straipsniai). 3 knyga. Vilnius: Registrų centras, 2010. P.47.

IV. NUSIKALSTAMU BŪDU ĮGYTŲ PINIGŲ AR TURTO LEGALIZAVIMO ATRIBOJIMO NUO KITŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ PROBLEMOS

1. BK 216 str. ir 182 str. atribojimo problema

Baudžiamojo kodekso 182 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už sukčiavimą. Pagrindinė sukčiavimo sudėtis nustatyta BK 182 straipsnio 1 dalyje: „Tas, kas apgaule savo ar kitų naudai įgijo svetimą turtą ar turtinę teisę, išvengė turtinės prievolės arba ją panaikino, baudžiamas <...>“¹¹⁶. Kvalifikuota sukčiavimo sudėtis siejama su didele įgyjamo svetimo turto ar turtinės teisės verte arba didele išvengiamos ar panaikinamos turtinės prievolės verte. Paprastai tariant, sukčiavimo atveju turtas yra įgyjamas panaudojant apgaulę. Sukčiavimo objektu laikoma kiekvieno konkretaus asmens (fizinio ar juridinio) turtinių santykių visuma, kurią sudaro konkretaus asmens turima nuosavybė ir turtinės teisės bei turtinio pobūdžio prievolės, kurias šis asmuo privalo įvykdyti. Sukčiavimo dalykas BK 182 straipsnyje įvardijamas požymiais: svetimas turtas, turtinė teisė ir turtinė prievolė¹¹⁷.

Atrodytų, kad BK 182 ir 216 straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų sudėtys atrodo visiškai skirtingos, tačiau praktikoje, pradedant ikiteisminį tyrimą ir kvalifikuojant nusikalstamą veiką, atsitinka taip, kad veiksmai, kurie turėtų būti kvalifikuojami kaip sukčiavimas, yra kvalifikuojami kaip nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas. Kyla klausimas – kodėl taip atsitinka? Baudžiamojo kodekso Specialiojoje dalyje normų visuma nesudaro idealios loginės sistemos, tad egzistuoja viena iš problemų – normų konkurencija. BK 216 ir 182 straipsnių atribojimo problemą dažnu atveju galima būtų įvardinti kaip bendrosios ir specialiosios normų konkurenciją. LAT baudžiamojoje byloje Nr. 2K-156/2012¹¹⁸ yra pasisakęs dėl BK 216, 182 straipsnių taikymo. LAT konstatavo jog: „Byloje nustatyta, kad nuteistieji, veikdami organizuota grupe, R. J. , R. S. ir G. L. nuo 2004 m. vasario 12 d. iki 2004 m. vasario 27 d. per šešis kartus be pirkimo dokumentų ir nemokėdami PVM iš G. S. , E. P. ir asmens vardu G. įgijo 169 500 litrų dyzelinio kuro, padėdami FNTT pareigūnų, veikusių pagal sankcionuotą NVIM (nusikalstamos veikos imitavimo modelis – autoriaus pastaba), kurie išrašė fiktyvias PVM sąskaitas faktūras, šį kurą nugabeno ir pardavė UAB „S.“, t. y. atlikdami su šiuo kuru ūkinės-finansines operacijas įteisino Lietuvos Respublikos rinkoje turtą – 169 500 litrų dyzelinio kuro. I. B., veikdamas organizuota grupe su R. J. , R. S. ir G. L., analogiškus veiksmus atliko su nuo 2004 m. vasario 25 d. iki 2004 m. vasario 27 d. be dokumentų ir nemokant PVM iš E. P. ir

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 182 straipsnio 1 dalis // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

¹¹⁷ Abramavičius A., Aliukonienė R., Baranskaitė A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99 – 212 straipsniai). 2 knyga. Vilnius: Registrų centras, 2009. P.332.

¹¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-156/2012.

asmens vardu G. įgytu turtu – 72 900 litrų dyzelinio kuro. <...> Kasatorių R. J. ir I. B. teiginiai, kad pagal BK 216 straipsnio 1 dalį jie nuteisti nepagrįstai, nes byloje neįrodyta, jog dyzelinį kurą jie įsigijo nusikalstamu būdu, atmetini“¹¹⁹. Toje pačioje baudžiamojoje byloje LAT taip pat konstatavo, kad: „Kasatorių argumentai dėl, jų nuomone, netinkamai pritaikyto BK 182 straipsnio (atitinkamai šio straipsnio 1 ir 2 dalies), taip pat atmetini. Pagal byloje nustatytas aplinkybes kasatorių nusikalstama veika, numatyta BK 182 straipsnyje, pasireiškė tuo, kad suklastotose PVM sąskaitose faktūrose, pagal kurias UAB „Paladė ir Ko“ pardavė bendrovei „S.“ dyzelinį kurą, oficialiai išskirtas 46 217,02 Lt PVM (šia suma UAB „S.“ 2004 m. vasario mėnesio deklaracijoje sumažino mokėtiną PVM) nebuvo pervestas valstybei, o iš UAB „Paladė ir Ko“ sąskaitos paimtas ir pasisavintas organizuota grupe veikusių R. J. ir jo bendrininkų. PVM mokėtojas įsigydamas prekes ataskaitoje nurodo pirkimo PVM, o parduodamas – pardavimo PVM. Galutinei sandorio grandžiai UAB „S.“ sumokėjus prekių kainą ir išskirtą 46 217,02 Lt PVM, kurį pervedus į UAB „Paladė ir Ko“ banko sąskaitą ir FNTT pareigūnams, veikusiems pagal NVIM, paėmus grynais pinigais, neteisėtai užvaldė nuteistieji. Ši PVM suma nepriklausė nei R. J., nei jo bendrininkams, tai buvo valstybei priklausantis turtas, kuris R. J. ir jo bendrininkams buvo svetimas (kasacinė nutartis Nr. 2K-7-527/2006)“¹²⁰. Šiaulių apygardos teismas už nurodytas ir kitas ivykdytas nusikalstamas veikas R. J. ir jo bendrininkams, vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis ir 5 dalies 1, 2 punktais, subendrinus bausmes paskyrė galutinę bausmę. T. y. teismas bausmių apėmimą pritaikė esant idealiai nusikalstamų veikų sutapčiai. LAT, išnagrinęs minimą baudžiamąją bylą, atmetė nuteistųjų kasacinius skundus dėl Šiaulių apygardos teismo nuosprendžio.

2. BK 216 str. ir 189 str. atribojimo problema

2006 m. ir 2012 m. MONEYVAL ekspertai atliko Lietuvos vertinimą ir rekomendavo Lietuvai sujungti BK 189 ir 216 straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų sudėtis¹²¹. Toks siūlymas šiandien vis dar kelia didelias mokslininkų ir praktikų diskusijas.

MONEYVAL ekspertų manymu, BK 189 ir 216 straipsniuose numatytos nusikalstamų veikų sudėtys yra tapačios. Pagrindinius šių nusikalstamų veikų sudėčių skirtumus ekspertai įvardijo šiuos:

¹¹⁹ Ten pat.

¹²⁰ Ten pat.

¹²¹ Council of Europe // http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Countries/Lithuania_en.asp; prisijungimo laikas: 2013-04-09.

1. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo nusikaltimas yra priskiriamas sunkių nusikaltimų grupei (BK 11 str.), o nusikalstamu būdu gauto turto įgijimo ar realizavimo nusikaltimas yra priskiriamas nesunkių ir apysunkių nusikaltimų grupei (BK 13 str.);

2. BK 216 straipsnyje yra minimi nusikalstamu būdu įgyti pinigai ir turtas, o BK 189 straipsnyje tik turtas;

3. BK 216 straipsnyje nurodyti veiksmai su nusikalstamu būdu įgytais pinigais ar turtu, siekiant nuslėpti jų šaltinius, o BK 189 straipsnyje nurodomi tik nusikalstamu būdu gauto turto įgijimas, naudojimas ar realizavimas.

Baudžiamojo kodekso 189 straipsnyje įtvirtinta nusikalstamu būdu gauto turto įsigijimo arba realizavimo nusikaltimo sudėtis. Įstatymų leidėjas 189 straipsnį įrašė į Baudžiamojo kodekso XXVIII skyrių „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“. Tad nusikalstamu būdu gauto turto įgijimo, naudojimosi arba realizavimo objektas yra nuosavybė¹²². Kaip jau minėta anksčiau, BK 216 straipsnyje numatytos veikos objektas yra valstybės finansų ir kredito sistema ir jos apsaugos interesai. Akivaizdu, kad BK 189 ir 216 straipsnių objektai yra skirtingi. Norint sujungti dvi nusikalstamas veikas, tektų atsisakyti vieno iš minėtų objektų apsaugos, o sujungus išeitų sudėtinė nusikalstama veika su dviem skirtingais pagrindiniais objektais¹²³.

BK 189 straipsnio nusikaltimo dalykas gali būti kilnojamasis ir nekilnojamasis turtas, kurį įgija arba realizuoja kaltininkas, taip pat civilinėje apyvartoje esantys nematerialūs dalykai: įvairių rūšių energija ir kt. Tad veika neturėtų būti kvalifikuojama, kai įgijamas ar realizuojamas nusikalstamu būdu pagamintas turtas. Taip pat pagal šį straipsnį neatsako asmenys, kurie įgijo arba realizavo nusikalstamu būdu gautas narkotines ar psichotropines medžiagas, šaunamuosius ginklus, šaudmenis, sprogmenis ar sprogstamąsias medžiagas¹²⁴. Tad iš dalies skiriasi BK 189 ir 216 straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų dalykas. BK 189 straipsnyje yra nurodytas tik turtas, į kurio sąvoką (kaip buvo minėta, pagal PPTFPĮ 2 straipsnio 23 dalį) įeina ir pinigai. Tuo tarpu BK 216 straipsnyje pinigai atskirti iš turto sąvokos. Tačiau iš esmės minėtų nusikaltimų dalykai nesiskiria.

Pagal BK 189 straipsnį nusikalstama veika laikoma baigta, kai kaltininkas užvaldo svetimą turtą ir taip įgyja galimybę neteisėtai valdyti, naudotis ir disponuoti juo pagal savo valią. Baudžiamojo kodekso 189 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos objektyvioji pusė pasireiškia aktyviais alternatyviais veiksmais:

¹²² Abramavičius A., Aliukonienė R., Baranskaitė A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99 – 212 straipsniai). 2 knyga. Vilnius: Registrų centras, 2009. P.384.

¹²³ Prapiestis D. Galimybė sujungti Baudžiamojo kodekso 189 ir 216 straipsniuose įtvirtintas nusikalstamų veikų sudėtis // ten pat. P.83.

¹²⁴ Abramavičius A., Aliukonienė R., Baranskaitė A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99 – 212 straipsniai). 2 knyga. Vilnius: Registrų centras, 2009. P.384 – 385.

1. Nusikalstamu būdu gauto turto įgijimu, pvz. turtas perkamas, dovanojamas, mainomas ir pan.;

2. Nusikalstamu būdu gauto turto naudojimas, pvz. turtu disponuojama savo nuožiūra;

3. Nusikalstamu būdu gauto turto realizavimas, pvz. turto atlygintinas ar neatlygintinas perleidimas tretiems asmenims.

Taigi šis nusikaltimas gali būti padaromas trimis alternatyviais veiksmais, todėl baudžiamajai atsakomybei atsirasti pakanka, kad būtų padarytas bent vienas iš minėtų veiksmų. Kaip matome, skiriasi BK 189 ir 216 straipsniuose pateikiamų nusikalstamu būdu gautais pinigais ar turtu atliekamas veiksmų pobūdis.

Svarbus BK 189 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos subjektyviosios pusės požymis yra kaltė. Ji pasireiškia tiesiogine tyčia, nes kaltininkas suvokia, kad įgyja, naudoja ar realizuoja nusikalstamu būdu gautą turtą ir to nori. Veikai kvalifikuoti neturi reikšmės nusikaltimo padarymo motyvai ir tikslai. Būtent tai, kad BK 189 straipsnyje nurodyti veiksmai padaromi neturint specialaus tikslo šį turtą nuslėpti ir įteisinti, skiria šiame straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką nuo nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo (BK 216 str.). LAT 2012 m. gruodžio 18 d. nutartyje konstatuota: „Būtinai šios nusikalstamos veikos (nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo – autoriaus pastaba) subjektyvusis požymis yra tikslas nuslėpti ar įteisinti nusikalstamu būdu įgytus pinigus ar turtą. Būtent siekis nuslėpti tikrąją pinigų, kito turto kilmę, jų gavimo šaltinį, įteisinti nusikalstamu būdu gautus pinigus ar turtą yra šio nusikaltimo esmė ir leidžia jį atskirti nuo kitų panašių nusikalstamų veikų, t. y. nuo nusikalstamu būdu gauto turto įgijimo arba realizavimo (BK 189 straipsnis). Esant tokiam tikslui veika kvalifikuotina pagal BK 216 straipsnį, jo nesant – pagal BK 189 straipsnį (kasacinė nutartis Nr. 2K-7-96/2012)“¹²⁵.

BK 189 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos subjektu gali būti pakaltinamas, sulaukęs 16 metų fizinis asmuo, taip pat juridinis asmuo.

Atsižvelgiant į tai, kas aukščiau išdėstyta, BK 189 ir 216 straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų sudėčių sujungimui nepritaria nemaža dalis baudžiamosios teisės mokslininkų, pvz. A. Gutauskas ir D. Prapiestis.

Autorius atkreipia dėmesį, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2012 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 662¹²⁶ pritarė Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos parengtam

¹²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-636/2012.

¹²⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. 662 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 216 ir 237 straipsnių pakeitimo, Kodekso papildymo 224¹ straipsniu ir 189 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso ir operatyvinės veiklos dalyvių, teisingumo ir teisėsaugos institucijų pareigūnų apsaugos nuo nusikalstamo poveikio įstatymo 5 straipsnio pakeitimo

Baudžiamojo kodekso pakeitimo projektui¹²⁷ (toliau – BK projektas), kuriuo siūloma pakeisti 216 straipsnį, o 189 straipsnį pripažinti netekusiu galios, ir pateikė Lietuvos Respublikos Seimui svarstyti. BK projektas parengtas atsižvelgiant į MONEYVAL ekspertų rekomendaciją, užtikrinant, kad BK 216 straipsnyje minimas turtas apimtų tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai iš nusikalstamos veikos gautą bet kokio pavidalo turtą, kaip to reikalauja tarptautiniai teisės aktai.

3. BK 216 str. ir 199 str. atribojimo problema

Baudžiamojo kodekso 199 straipsnyje įtvirtinta kontrabandos nusikaltimo sudėtis. Šio nusikaltimo dalyku laikomi visi daiktai, privalomi pateikti muitinei. Kontrabandos dalyku gali būti Europos Bendrijos ir ne Europos Bendrijos prekės, įskaitant elektros energiją, pinigai, juvelyriniai dirbiniai ir kt.¹²⁸. Tad vienas iš pinigų plovimo būdų yra pinigų kontrabanda. Tai gali pasireikšti siekimu nuslėpti nusikalstamu būdu įgytų pinigų kilmę ar juos legalizuoti, gabenant kontrabandos būdu į kitas valstybes, kuriose „juodi“ pinigai būtų paleisti į teisėtą apyvartą. Vienas iš BK 199 straipsnio 1 dalyje pateikiamų alternatyvių objektyviosios pusės požymių yra – gabenimas privalomų pateikti muitinei daiktų ir jų nepateikimas muitinės kontrolei. Gabenimas nėra numatytas tarp BK 216 straipsnyje pateikiamų alternatyvių objektyviosios pusės požymių. Tad esant pinigų kontrabandai, tokie veiksmai visada bus kvalifikuojami pagal BK 199 straipsnį. Kaip pavyzdį galima pateikti šį įvykį: „2012 m. balandžio 17 dieną, apie 16 val. 30 min., FNTT Klaipėdos apygardos valdybos tyrėjai, bendradarbiaudami su Valstybės sienos apsaugos tarnybos Pakrančių apsaugos rinktinės pareigūnais, Nidos pasienio kontrolės punkte atliko Rusijos Federacijos piliečio Y. G. ir jo vairuojamo automobilio „BMW X6“, kuriuo jis vyko iš Lietuvos į Rusiją, patikrinimą. Nustatyta, kad Rusijos pilietis automobilyje „BMW X6“ vežė pinigines lėšas – 89 750 eurų, 1 750 Rusijos rublių ir 500 litų, kurių nedeklaravo ir kontrabanda bandė išvežti iš Lietuvos į Rusiją. Teisės aktai reglamentuoja, kad vykstant per Lietuvos Respublikos valstybės sieną į trečiąsias šalis, privaloma deklaruoti grynųjų pinigų sumas, viršijančias 10 000 eurų. Pasienyje sulaikytam Rusijos Federacijos piliečiui Y. G. pareikšti įtarimai dėl kontrabandos...“¹²⁹.

įstatymo ir Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 9 straipsnio pakeitimo įstatymo projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ // Valstybės žinios. 2012, Nr. 67-3391.

¹²⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 216 ir 237 straipsnių pakeitimo, Kodekso papildymo 224¹ straipsniu ir 189 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projektas Nr. XIP-4535. Lietuvos Respublikos Seimo duomenų bazė // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=426787; prisijungimo laikas: 2013-04-09.

¹²⁸ Abramavičius A., Aliukonienė R., Baranskaitė A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99 – 212 straipsniai). 2 knyga. Vilnius: Registrų centras, 2009. P.444.

¹²⁹ FNTT pranešimas // <http://www.fntt.lt/lt/news/view/?id=730>; prisijungimo laikas: 2013-04-09.

4. BK 216 str. ir 220 str. atribojimo problema

Baudžiamojo kodekso 220 straipsnyje įtvirtinta neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimo nusikaltimo sudėtis. Viena iš veikų, kuria gali būti padaromas pinigų plovimas, yra melagingas nurodymas, kad nusikalstamu būdu įgytas turtas yra gautas iš teisėtos veiklos. Kaip BK 216 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos, taip ir BK 220 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos būtinas požymis yra tikslas. Baudžiamoji atsakomybė pagal BK 220 straipsnį kyla tik tada, kai neteisingi duomenys apie pajamas, pelną, turtą ar jų naudojimą pateikiami siekiant išvengti mokesčių. Kaip jau buvo minėta anksčiau, būtinas BK 216 straipsnyje numatyto nusikaltimo tikslas – ketinimas nuslėpti ar įteisinti nusikalstamu būdu įgytus pinigus ar turtą. Pinigų plovimas yra priešingybė nusikalstamoms veikoms, kuriomis siekiama išvengti mokesčių mokėjimo. Kad turtas ar pinigai gauti iš nusikalstamos veiklos, paprastai melagingai nurodoma deklaruojant turtą ar pajamas, teikiant finansinę ataskaitą valstybės įgaliotai institucijai. Nustačius tokią veiką asmens veiksmus tiesiog papildomai reikėtų kvalifikuoti remiantis BK 220 straipsniu kaip neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimą.

IŠVADOS

1. Daugelis sukurtų tarptautinių organizacijų skiria daug pastangų kovai su nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimu, kuris siejamas tarptautiniu ir nacionaliniu lygiu su įvairiomis nusikalstamumo formomis, pvz. neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų platinimu, sukčiavimu, korupcija, terorizmu ir kt.

2. Tarptautinių ir Lietuvos Respublikos teisės aktų analizė ir jų palyginimas parodo, kad Lietuvos įstatymai ir poįstatyminiai teisės aktai, kurie reglamentuoja pinigų plovimą, iš esmės atitinka tarptautinių teisės aktų privalomuosius reikalavimus.

3. Tarptautinėse sutartyse, ES ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose yra pateikiamas veikų, kuriomis gali būti plaunami pinigai, sąrašas. Tikslios pinigų plovimo sampratos tiek tarptautiniai, tiek nacionaliniai teisės aktai nepateikia.

4. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo sudėtis yra įtvirtinta Baudžiamojo kodekso 216 straipsnyje. Pinigų plovimo sudėties požymiai BK yra aprašyti bendrai ir pakankamai aiškiai. Minėtu straipsniu yra kriminalizuojamos beveik visos veikos, kurios apima pinigų plovimo būdus. Tiek tarptautiniuose teisės aktuose, tiek Baudžiamajame kodekse nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas yra priskiriamas sunkių nusikaltimų grupei.

5. Lietuvos teismų praktikoje yra sąlyginai nedaug baudžiamųjų bylų dėl nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo. Sunkiausia pinigų plovimo įrodymo problema – įrodyti nusikalstamą pinigų kilmę. Būtina įrodyti ir tai, kad asmuo, atlikęs operacijas su nusikalstamu būdu įgytais pinigais ar turtu, žinojo apie jų nusikalstamą kilmę.

6. MONEYVAL ekspertų siūlymas sujungti Baudžiamojo kodekso 189 ir 216 straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų sudėtis grindžiamas minėtų straipsnių tapatumu, alternatyvių veiksmų panašumu. Autoriaus nuomone, tam negalima būtų pritarti, nes atliekamų veiksmų skirtingumą lemia nusikalstamos veikos atlikimo pobūdis. Visais nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo atvejais siekiama turtą nuslėpti ir įteisinti. O nusikalstamu būdu gauto turto įgijimo arba realizavimo nusikaltimu nesiekama nuslėpti nusikalstamos turto kilmės. Pagrindinis šių nusikalstamų veikų sudėčių skirtumas yra jų padarymo tikslas.

PPTFPĮ pateikiama pinigų plovimo sąvoka yra identiška tarptautiniuose teisės aktuose pateikiamai pinigų plovimo sąvokai. Nusikalstamu būdu gauto turto įgijimas arba realizavimas yra numatytas kaip vienas iš pinigų plovimo požymių, bet nepatenka į BK 216 straipsnyje nurodytą nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo dispoziciją. Baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamu būdu gauto turto įgijimą arba realizavimą numatyta BK 189 straipsnyje.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8⁽¹⁾, 35 ir 326 straipsnių pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 65-1534.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, Baudžiamojo proceso kodekso, patvirtinto 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX-785, ir Bausmių vykdymo kodekso, patvirtinto 2002 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. IX-994, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 112-4970.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 13, 162, 191, 196, 197, 203, 206, 216, 219, 221, 309 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 198⁽¹⁾ ir 198⁽²⁾ straipsniais įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 25-760.
5. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
6. Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių įstaigų įstatymas // Valstybės žinios. 2011, Nr. 163-7759.
7. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Baudžiamojo proceso bei Administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo // Valstybės žinios. 1993, Nr. 5-90.
8. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo // Valstybės žinios. 1994, Nr. 60-1182.
9. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimų prevencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1502.
10. Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1948.
11. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją ratifikavimo // Valstybės žinios. 2006, Nr. 136-5144.
12. Lietuvos Respublikos 1998 metų Jungtinių Tautų konvencijos dėl kovos su neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta ratifikavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 38-996.

13. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Jungtinių Tautų Organizacijos konvencijos prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą ratifikavimo // Valstybės žinios. 2002, Nr. 51-1929.

14. Lietuvos Respublikos Seimo 1994 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. I-727 „Dėl Europos 1990 metų konvencijos dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo ratifikavimo“ // Valstybės žinios. 1995, Nr. 12-263.

15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. birželio 5 d. nutarimas Nr. 562 „Dėl Kliento atliktų piniginių operacijų bei įtartinų ir neįprastų piniginių operacijų ir sandorių registracijos žurnalų tvarkymo taisyklių patvirtinimo ir kliento veiklai būdingas dideles nuolatinės ir reguliarias pinigines operacijas apibūdinančio kriterijaus nustatymo“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 70-2653.

16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 9 d. nutarimas Nr. 677 „Dėl Kriterijų, kuriais vadovaujantis pinigine operacija ar sandoris laikomi įtartinais ar neįprastais, sąrašo ir Įtartinų piniginių operacijų ir sandorių sustabdymo ir informacijos apie įtartinas ar neįprastas pinigines operacijas ar sandorius pateikimo Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai prie Vidaus reikalų ministerijos tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 82-3256.

17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugsėjo 24 d. nutarimas Nr. 942 „Dėl Kriterijų, kuriais vadovaujantis klientas laikomas keliančiu mažą pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo grėsmę, ir kriterijų, kuriais vadovaujantis laikoma, kad yra didelė pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo grėsmė, sąrašo, Kliento ir naudos gavėjo tapatybės, kelių tarpusavyje susijusių piniginių operacijų nustatymo taisyklių patvirtinimo ir informacijos apie pastebėtus galimo pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo požymius, Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo pažeidimus ir priemones, kurių buvo imtasi prieš pažeidėjus, pateikimo tvarkos nustatymo“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 114-4348.

18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. 662 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 216 ir 237 straipsnių pakeitimo, Kodekso papildymo 224¹ straipsniu ir 189 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso ir operatyvinės veiklos dalyvių, teisingumo ir teisėsaugos institucijų pareigūnų apsaugos nuo nusikalstamo poveikio įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 9 straipsnio pakeitimo įstatymo projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ // Valstybės žinios. 2012, Nr. 67-3391.

19. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2013 m. sausio 11 d. įsakymas Nr. I-8 „Dėl rekomendacijų dėl nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo ikiteisminio tyrimo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2013, Nr. 5-209.

Tarptautiniai dokumentai

20. Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism // <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Word/198.doc>

21. Council Directive 91/308/EEC of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering // Oficialusis leidinys L. 1991, Nr. 166-77.

22. Council Framework Decision of 26 June 2001 on money laundering, the identification, tracing, freezing, seizing and confiscation of instrumentalities and the proceeds of crime // Oficialusis leidinys L. 2001, Nr. 182-1.

23. Directive 2001/97/EC of the European Parliament and of the Council of 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering // Oficialusis leidinys L. 2001, Nr. 344-76.

24. Europos 1990 metų konvencija dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo // Valstybės žinios. 1995, Nr. 12-263.

25. 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų finansavimui // Oficialusis leidinys L. 2005, Nr. 309-15.

26. 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1889/2005 dėl grynųjų pinigų, įvežamų į Bendriją ar išvežamų iš jos, kontrolės // Oficialusis leidinys L. 2005, Nr. 309-9.

27. FATF IX Special Recommendations // <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/FATF%20Standards%20-%20IX%20Special%20Recommendations%20and%20IN%20rc.pdf>

28. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism Proliferation – the FATF Recommendations // <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202003.pdf>

29. 1988 metų Jungtinių Tautų Organizacijos konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta // Valstybės žinios. 1998, Nr. 38-1004.

30. Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą // Valstybės žinios. 2002, Nr. 51-1933.

31. Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją // Valstybės žinios. 2006, Nr. 136-5145.

32. Joint Action of 3 December 1998 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on money laundering, the identification, tracing, freezing, seizing and confiscation of instrumentalities and the proceeds from crime // Oficialusis leidinys L. 1998, Nr. 333-1.

33. 2005 m. vasario 24 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2005/212/TVR, dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo // Oficialusis leidinys L. 2005, Nr. 68-49.

Mokslinė literatūra lietuvių kalba

34. Abramavičius A., Baranskaitė A., Čepas A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1 – 98 straipsniai). 1 knyga. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.

35. Abramavičius A., Aliukonienė R., Baranskaitė A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99 – 212 straipsniai). 2 knyga. Vilnius: Registrų centras, 2009.

36. Abramavičius A., Aidukas M., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213 – 330 straipsniai). 3 knyga. Vilnius: Registrų centras, 2010.

37. Gutauskas A. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo baudžiamasis teisinis vertinimas // Jurisprudencija. 2007. 8(98), P.62-70;

38. Gutauskas A. Economic Crisis and Organized Crime in Lithuania // Jurisprudencija. 2011. 18(1), P.321-322.

39. Gaidelys V., Bučiūnas G. Money Laundering and its Economic Impacts in the Context of the Fight Against Terrorism // <http://www.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/inzeko/58/1392-2758-2008-3-58-26.pdf>

40. Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2006.

41. Prapiestis D. Pinigų plovimo samprata // Aliukonienė R., Baranskaitė A., Bleliūnas E. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų. Rencenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų baudžiamosios politikos ir baudžiamųjų įstatymų teisėkūros, baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir nusikaltimų kvalifikavimo problematikai, rinkinys. Vilnius: Registrų centras. 2011. P.347-366.

42. Prapiestis D. Galimybė sujungti Baudžiamojo kodekso 189 ir 216 straipsniuose įtvirtintas nusikalstamų veikų sudėtis // Aliuokonienė R., Andriuškevičius A., Baranskaitė A. ir kt. Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija, 2012. P.75-87.

43. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2010. T.18. P.274-275.

Mokslinė literatūra užsienio kalba

44. Иванов Э. А. Отмывание денег и правовое регулирование борьбы с ним. Москва: Российский Юридический Издательский Дом, 1999.

Teismų praktika

45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-515/2006.

46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-7-330/2011.

47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-156/2012.

48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-467/2012.

49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-636/2012.

50. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-95/2005.

Internetiniai šaltiniai

51. Council of Europe // http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/About/MONEYVAL_in_brief_en.asp

52. Council of Europe // <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/198.htm>

53. Council of Europe // <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=198&CM=8&DF=&CL=ENG>

54. Council of Europe // http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Countries/Lithuania_en.asp

55. Egmont // <http://www.egmontgroup.org/about>

56. EUROPOL. The EU Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) 2013 // https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/europol_socta_2013_report.pdf

57. Europos Komisijos pasiūlymas. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų finansavimui. Lietuvos Respublikos Seimo duomenų bazė // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=61686&p_query=pinig%F8%20plovimas&p_tr2=2

58. FATF // <http://www.fatf-gafi.org/pages/aboutus/>

59. FNTT // <http://www.fntt.lt/lt/95/113>

60. FNTT pranešimas // <http://www.fntt.lt/lt/news/view/?id=730>

61. HowStuffWorks, Inc. // <http://money.howstuffworks.com/money-laundering1.htm>

62. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 216 ir 237 straipsnių pakeitimo, Kodekso papildymo 224¹ straipsniu ir 189 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projektas Nr. XIP-4535. Lietuvos Respublikos Seimo duomenų bazė // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=426787

63. Silkscreen Consulting // <http://www.coustermoneylaundering.com/public/node/6>

64. Swedbank AB // <https://www.manofinansai.lt/lt/biblioteka/86>

65. The Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism (MONEYVAL). Report on the Fourth Assessment Visit in the Republic of Lithuania // [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Evaluations/round4/LIT4_MER_MONEYVAL\(2012\)29_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Evaluations/round4/LIT4_MER_MONEYVAL(2012)29_en.pdf)

66. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Estimating Illicit Financial Flows Resulting from Drug Trafficking and Other Transnational Organized Crimes // http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Illicit_financial_flows_2011_web.pdf

SANTRAUKA

Baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamu būdu įgytą pinigų ar turto legalizavimą

Pagrindinės sąvokos: nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas, pinigų plovimas, turtas, tyčia.

Magistro baigiamajame darbe atliktas nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo sudėties baudžiamasis teisinis vertinimas, nagrinėjami pinigų plovimo objektyvieji ir subjektyvieji požymiai, kurie įtvirtinti tarptautiniuose ir Lietuvos teisės aktuose. Lietuvoje baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimą yra numatyta Baudžiamojo kodekso 216 straipsnyje. Autoriaus nuomone „pinigų plovimas“ ir „nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas“ yra tapačios sąvokos, todėl darbe vartojamos abi šios sąvokos.

Pirmiausia darbe yra pateikiama nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo samprata bei atskleidžiami pinigų plovimo nusikalstamos veikos pagrindiniai padarymo būdai. Toliau yra analizuojami tarptautinėse sutartyse ir Europos Sąjungos teisės aktuose numatyti nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo sudėties objektyvieji ir subjektyvieji požymiai. Taip pat analizuojami Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatyti pinigų plovimo sudėties objektyvieji ir subjektyvieji požymiai bei jų atitikimas tarptautinių teisės aktų privalomosioms nuostatoms. Galiausiai atskleidžiami nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo baudžiamojo teisinio vertinimo ypatumai Lietuvos teisinėje praktikoje. Prieinama prie išvados, kad Lietuvos įstatymai ir poįstatyminiai teisės aktai, kurie reglamentuoja pinigų plovimą, iš esmės atitinka tarptautinių teisės aktų privalomuosius reikalavimus.

SUMMARY

Criminal liability for legalization of money or assets gained from crime

Key words: legalization of money or assets gained from crime, money laundering, assets, direct intent.

The paper concerns legal analysis and evaluation of the criminal composition of legalization of money or assets gained from crime and money laundering objective and subjective culpability, stipulated in both international and Lithuanian legislative systems.

In Lithuania, criminal liability for legalization of money or assets gained from crime is stipulated in the Criminal Code article 216. The author claims “money laundering” and “legalization of money or assets gained from crime” are identical concepts; therefore, both terms are used in the paper.

First, the author sets out the concept of legalization of money or assets gained from crime. Second, possible ways of committing money laundering activity are listed. Further, the criminal composition of legalization of money or assets gained from crime objective and subjective culpability, stipulated in the international treaties and EU legislation is analyzed. Moreover, the criminal composition of money laundering objective and subjective culpability stipulated in Lithuanian legislative system is reviewed and assessed in terms of its compliance with the regulations of the binding international legal acts. Finally, the author focuses on the specifics of the Lithuanian case law in the field of legalization of money or assets gained from crime. The author concludes Lithuanian laws and subordinate legislation on the whole are in accordance with the binding provisions of relevant international legal acts.